

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

F. Gerkema, Bilthoven

Twée tollenaren (Zacheüs)

Twée tollenaren worden in het evangelie met name genoemd: Levi (of Mattheüs) en Zacheüs. Het waren in de ogen van de meeste tijdgenoten, verachtelijke collaborateurs, die zich ten koste van de gewone man verrijkten. Jezus gaat ze niet uit de weg, integendeel.

Deze week bezien we Jezus' ontmoeting met één van die twee tollenaren: Zacheüs (Lk. 19:1-10).

Redding?

Laten we als eerste maar eens naar het slot gaan, waar deze geschiedenis tweemaal als reddingsverhaal getypeerd wordt: „Heden is aan dit huis **redding** geschonken... Want de Zoon des mensen is gekomen om het verlorene te zoeken en te **redden**”. Op het eerste gezicht kun je je indrukwekkender reddingsverhalen voorstellen. Iemand, die van de verdrinkingsdood wordt gered, of mijnwerkers, die uit een ingestorte mijn worden gehaald.

Maar verdient deze geschiedenis van Zacheüs de naam reddingsverhaal? Doorstaat Zacheüs de vergelijking met iemand, die van de verdrinkingsdood of verstikkingsdood wordt gered?

Redding van de dood

Toch kun je van de bijbelse redding minstens twee mooie dingen zeggen, zodat Zacheüs de vergelijking met die andere twee geredden glansrijk doorstaat.

Als eerste valt van de bijbelse redding te zeggen, dat daarin een verstrekkende overwinning op de dood ligt besloten. „Wie in de Zoon gelooft heeft eeuwig leven” (Joh. 3:36), zo wordt gezegd over de bijbelse redding. De bijbelse redding houdt geen halt voor de dood!

Dat maakt, dat de redding van Zacheüs van een heel andere soort is, dan de redding van een drenkeling of opgesloten mijnwerker. Zij zullen vroeger of later alsnog een prooi van de dood worden. Daartegen is alleen het bijbels kruid gewassen.

Redding van de zonde

Er is nog een reden om deze geschiedenis een reddingsgeschiedenis te noemen. Want God haalt met zijn reddingsakte de mens niet alleen bij de dood weg, maar ook bij de zonde. Zelfs al zou de wetenschap nog eens

een levensdrankje uitvinden, waardoor de mensen eeuwig zouden leven, dan zou ook die redding van de dood niet te vergelijken zijn met de bijbelse. 't Valt zelfs te verwachten, dat de wereld door die levensdrank eerder slechter dan beter zal worden, omdat het kwaad daarmee ook eeuwige kansen krijgt – God joeg de mens niet voor niets weg bij de levensboom. Vergeleken met die wetenschappelijk verkregen uitweg uit de dood, is de bijbelse redding van een kwalitatief andere soort. De levensdrank zou hoogstens eeuwig onveranderde mensen opleveren. Bij Gods redding is bevrijding van de zonde en de totale **vernieuwing** inbegrepen.

En dat is iets, wat je hier bij Zacheüs al een beetje ziet. Hij begint hier en nu al trekken te vertonen van de Zacheüs, zoals God hem hebben wil: de Zacheüs van de nieuwe aarde.

Daarom kan Jezus ook met nadruk zeggen: **Heden** is aan dit huis redding geschonken.

Vernieuwd eeuwig leven. Die combinatie maakt, dat de redding van een drenkeling of mijnwerker, na enig doordenken, de vergelijking met de redding van Zacheüs niet meer kan doorstaan. De redding van Zacheüs behoort tot de meest bijzondere redding, die je je denken kunt en God heeft er het patent op.

Zoon van Abraham

Dan nog iets. Jezus zegt (tegen de omstanders?): „Heden is aan dit huis redding geschonken”, en Hij laat dat volgen door een heel mooi zinnetje: „omdat ook deze een zoon van Abraham is”. Zoon van Abraham. Zacheüs was het vanaf zijn geboorte (besnijdenis). Hij had van jongsaf deel uitgemaakt van Gods volk. Een zoon van Abraham.

Maar hij had gaandeweg zijn prioriteiten verlegd, en uiteindelijk God gelaten voor wie Hij was. Daarmee was Zacheüs verloren geraakt voor God en zijn Koninkrijk.

Dat is herkenbaar. Gedoopten, die God uit het oog verliezen, de band met de gemeente kwijtraken. En daarmee verloren raken voor God en zijn Rijk. Echt verloren.

Lukas confronteert ons met de geschiedenis van iemand, die ècht verloren is voor God en zijn Rijk. Jezus had immers al eerder gezegd: „Hoe moei-

lijk is het voor degenen die geld hebben om het Koninkrijk van God binnen te gaan” (Lk. 18:24). Hoeveel te meer geldt dat voor iemand, die langs dubieuze weg aan zijn rijkdom is gekomen. Zacheüs is ècht verloren.

Maar dan trekt Jezus de boog van Gods trouw zomaar vanuit dat aller-eerste begin (besnijdenis) naar het heden van de redding en zegt: „omdat ook deze een zoon van Abraham is”. En je mag hier zeggen: Zacheüs wordt (door Gods trouw) wat hij is (van huis uit): zoon van Abraham.

Zo zet Lukas een geschiedenis voor ons neer, waarin Gods trouw voelbaar wordt in Jezus' reddend werk, juist ook aan verloren geraakte zonen en dochters van Abraham. En dat is een steun in de rug voor de kerk van de jaren '90, waar velen verdriet hebben

35e jaargang – nr. 10
10 mei 1991

In dit nummer

- 179 H. de Jong
De plaats van Christus (en Zijn geest) in het verbond
- 182 D.W.L. Milo
Een stukje Afscheidingherdenking 1884
- 184 H. Algra
Geloven; gewoonte of keuze (2)
- 186 Jeanine Welmers
Greet van Keulen
Weimar, augustus 1990
- 188 A. Bergsma
Tweede zitting
Landelijke Vergadering
- 190 B. Wielenga
De mens in de zending

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

om verloren geraakte zonen en dochters van Abraham.

Als deze uiterst dubieuze zoon van Abraham omgaat, wanneer hij in de laserbundel van Gods heil komt, dan is er hoop voor alle verloren geraakte zonen en dochters van Abraham.

ZOEKEN en zoeken

Tenslotte: is er in Zacheüs' leven iets geweest, dat naar die omwenteling heeft toegeleid? Ik denk van wel. Letterlijk lees ik in Lk. 19:3: „En hij **zocht** te zien wie Jezus was”. Zacheüs die zoekt.

En de evangelist komt nog een keer op dit werkwoord terug in het 10e vers: „Want de Zoon des mensen is gekomen om het verlorene te **ZOEKEN** en te redden.”

Alsof hij wil suggereren, dat het zoeken van Zacheüs en het ZOEKEN van Jezus niet los van elkaar staan. Zelfs

zo, dat het (ondiepe?) zoeken van Zacheüs opgenomen wordt in dat diepe ZOEKEN van Jezus (**heden moet** ik in uw huis zijn).

Opnieuw opbeurend voor ouders, die met vallen en opstaan het heil **zoeken** voor hun kinderen. Of jongeren, die onzeker op **zoek** zijn naar God. Bidt, dat God dat stuntelige, aarzelende zoeken van ons nog eens opneemt in zijn grote zoekactie om het verlorene weer thuis te brengen. Waarbij de zoekers de gezochte blijkt te zijn.

Die fijne ontmoeting tussen Jezus en Zacheüs is zo een hart onder de riem van de kerk van de jaren '90. Jezus, die een verloren geraakte zoon van Abraham redt. Echt verloren en echt gered met een redding van een heel diepe soort.

In

Waarheid & Eenheid

artikelen van en voor de gereformeerde gezindte:
door... v. Mechelen,
W. Smouter, J. Groeneveld,
L. Struik e.a. (u leze de laatste Opbouw)

Voor los nr. 01803-13281.

H. de Jong, Zeist

De plaats van Christus (en Zijn Geest) in het verbond

Over de toeëigening des heils

Referaat gehouden voor de vereniging van Christelijke Gereformeerde predikanten op hun konferentie van 23 april 1991 te Dalfsen

De argwaan van de Christelijke Gereformeerden

Waar zit het nu eigenlijk op vast in het niet aflatende gesprek dat de Christelijke Gereformeerden enerzijds en de Vrijgemaakt Gereformeerden en de Nederlands Gereformeerden anderzijds voeren over de zogenaamde 'toeëigening des heils'? Ten diepste hierop dat wij, Vrijgemaakt Gereformeerden en Nederlands Gereformeerden, de argwaan van onze Christelijke Gereformeerde broeders en zusters opwekken doordat wij vanuit het verbond sprekende onze gedoopte kinderen zo onbekommerd Gods kinderen noemen. De Christelijke Gereformeerden ontkennen bij mijn weten niet dat de Schrift zo inderdaad wel eens spreekt, maar zelf nemen zij die spreekwijze toch liever niet over. Men vreest dat door deze manier van spreken een voorschot wordt genomen op iets dat je als ouders en kerk vurig hoopt maar er intussen toch nog niet is. Een prediking die zich zo uitdrukt wekt daarom valse hoop en een pastoraat dat hiervan uitgaat kweekt aldus valse gerustheid, zo brengt men ertegenin. Men vreest dat in deze eenzijdig-verbondsmatige benoeming van onze kinderen: 'zij zijn Gods kinderen', de wedergeboorte meege-smokkeld wordt en dat op deze manier onze kinderen nooit of veel te weinig voor de noodzaak van die wedergeboorte gesteld worden. En dat derhalve het bloed van deze kinderen van onze hand geëist zal worden wanneer zij met een ingebeelde hemel toch verloren gaan.

Van God uit en van de mens uit

Ik kan in dit bezwaar een heel eind meekomen. Inderdaad kan vanuit het verbond zo maximalistisch over de kinderen van het verbond gesproken worden dat er een veronderstelling van wedergeboorte in opgesloten zit. Wel niet als grond voor de doop (dat hebben wij afgewezen), maar als uitvloeisel van de doop, als impliciet tot het pakket van de doop behorend. Dat kan wel degelijk een valse gerustheid in de hand werken. Maar eigenaardig,

Goede en opbouwende contacten hebben met christenen uit andere kerken is één ding, maar als kerken nu ook samen op weg gaan is duidelijk iets anders. In een tijd dat de officiële samensprekingen tussen de drie kerken van de kleine oekumene wat stagneren is het een goed ding te merken dat het onderlinge gesprek daardoor niet stil gevallen is. Gelukkig maar, want waar niet meer gesproken wordt daar woekert het wantrouwen. Professor Trimp van de Vrijgemaakten en ik waren beiden te gast op de jaarlijkse konferentie van de Christelijke Gereformeerde predikanten in Dalfsen waar we samen met ds Starreveld uit Kampen ons gehoor hebben trachten te boeien met een (20 minuten durende) inleiding over een op het eerste gezicht afgezaagd onderwerp ('toeëigening des heils') dat we 'naar eigen creativiteit' (zoals de sekretaris ons geschreven had) mochten behandelen. Anders dan het opgegeven thema deed verwachten was de belangstelling tamelijk groot en de discussie erover levendig. Naar wat ikzelf daar te berde heb gebracht wil ik onze lezers laten meeluisteren. Hier en daar heb ik me een kleine verduidelijking veroorloofd in de oorspronkelijke tekst, mede op grond van wat in de bespreking naar voren kwam.

hoezeer we dit ook toegeven en hoezeer ook wij (en wel van het begin van de vrijmaking af) de noodzaak van de wedergeboorte stellen, men blijft ons wantrouwen en men is op dit punt zeer moeilijk gerust te stellen. Als wij dat verbondsmatige spreken nu maar eens opgaven, denk je als je de gesprekken volgt, dan zou het goed zijn. Maar daar zijn we nu juist niet aan toe. Wij willen van God uit blijven spreken en dan staat bij de doop inderdaad het perfektum van het heil voorop. Voorop? Het is dan het een en het al! Van God uit gezien is de doop het bad der wedergeboorte en van de afwas-sing der zonde. Alleen, we zullen meer dan tot dusver moeten toegeven dat er daarnaast een even bijbels recht bestaat om van de mens uit te spreken en dan te letten op het 'nog niet' van het gedoopte kind. Van God uit spreken of van de mens uit spreken, het is misschien wat onbeholpen gezegd maar ik voel me er toch in goed gezelschap mee. De Dordtse Leerregels zeggen ook ergens van de afval der heiligen dat deze „voor wat de mens betreft niet alleen lichtelijk zou kunnen geschieden maar ook ongetwijfeld geschieden zou. Doch ten aanzien van God kan ze niet geschieden...” (V, 8). Hier heb je datzelfde onderscheid tussen het van de mens uit en van God uit spreken als waar ik nu mee kom. Ik denk dat dit onderscheid kan dienen om het verschil tussen de Christelijke Gereformeerden enerzijds en de Vrijgemaakt Gereformeerden en Nederlands Gereformeerden anderzijds wat naderbij te komen en beter te begrijpen. De Christelijke Gereformeerden benaderen het verbond meer van de mens uit, de anderen van God uit.

Maar denk erom, het ene lijkt mij niet

onvromer dan het andere; beide hebben ze hun recht en beide vullen ze elkaar aan. Wie van de mens uit denkt heeft meer oog voor de realiteit van de menselijke zonde en zwakheid en derhalve voor de noodzaak van de wedergeboorte (de toeëigening des heils in de weg van de wedergeboorte), wie van God uit denkt is meer onder de indruk van Gods beloften, waartegenover je het volstrekt niet maken kunt nee te zeggen. Vanwege zijn hoogheid vermag je niet anders dan die gelovig te beamen (vgl. Job 31:23). En dus is het voldoende voor de prediking dat God in de hoogheid van zijn genade voor ogen gesteld wordt.

De twee-fasen-structuur van het verbond

Ik wil nu de rest van mijn tijd gebruiken voor een wat uitgewerkte bijbels-theologische opmerking waarmee ik meen in staat te zijn recht te doen zowel aan de vrees van de Christelijke Gereformeerden als aan het 'Anliegen' van de Vrijgemaakt en Nederlands Gereformeerden. De opmerking gaat over het verbond. Daarover zullen wij samen tot meer klaarheid moeten zien te komen, is mijn indruk. Ik bedoel met mijn notitie te laten zien dat in het verbond inderdaad de noodzaak van de wedergeboorte ter sprake moet komen, zoals de Christelijke Gereformeerden ons met zoveel nadruk voorhouden, maar dan wel meer christologisch dan tot dusver het geval is geweest. 'Christologisch? Pneumatologisch, zult u bedoelen'. Goed, pneumatologisch. Mits duidelijk is dat de Geest zich op Christus oriënteert en niet op een duister verkiezingsbesluit, want daar kunnen we heilsordelijk niets mee. De verkiezing als voor-

beschikking hoort thuis in de nabeschuiving. Dit is mijn these: Het verbond is de kritische ruimte waarbinnen God ons zijn vriendschap biedt maar waarbinnen Hij ook belovend en waar-schuwend zegt dat het alleen door en vanwege Christus tot een echte vriendschapsrelatie kan komen. Het verbond vertoont dus een twee-fasen-structuur en het is krachtens de dynamiek die aan de verbondsrelatie met de Eeuwige eigen is dat van het vriendschapsaanbod van het begin naar de beproefde vriendschap van het vervolg toegewerkt wordt.

In- en uitwendig verbond?

O, ik hoor het al, zegt iemand, u wilt de kant op van een uitwendig en een inwendig verbond (want dat is ook zo'n onderscheiding in tweeën). Maar nee, dat wil ik niet. Wanneer dat wel het geval was zou ik het vertrouwen van de Vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerden onmiddellijk verspelen. Die hebben namelijk een hekel aan die onderscheiding. En terecht, want ze is gewonnen uit een verkeerd gebruik van de verkiezing. De verkiezing werd als een breekijzer in het verbond gezet en deed dat toen in twee helften uiteenbarsten, een uitwendig en een inwendig deel. En het belangrijkste deel, het inwendige verbond, werd vanwege het verborgen karakter van de verkiezing een geheel onzekere zaak en kreeg zelfs iets geheimzinnigs en bedreigends. De noodzaak van de wedergeboorte werd dan ook gesteld vanuit die verkiezing of voorbeschikking die als een zwaard boven het verbond hing. Men sprak veel over de noodzaak van wedergeboorte omdat men het verbond met z'n frivole openheid aan de teugel van de veel serieuzere verkiezing wilde leggen. Maar zo nam de Heilige Geest het in zijn toeëigenend werk alles niet meer uit Christus maar uit het verkiezings- of voorbeschikkingsbesluit. Daar moeten wij terecht niets van hebben. Mijn onderscheiding echter van de twee fasen van het verbond berust, zoals het vervolg zal aantonen, op iets anders dan op het ontijdig invoeren van het verkiezingsgegeven.

Grondslag en kritisch midden

Niet de verkiezing moet als een breekijzer in het verbond worden geplaatst, maar Christus wordt gezet tot een val en een opstanding van velen in Israël (vgl. Lukas 2:34). Dat is volgens mij de tweede fase van het ene verbond. Het verbond is de ruimte waarbinnen de Here God zijn volk met Christus konfronteert. Christus is er ook al in de eerste fase van het verbond. Hij is van het verbond de grondslag. Immers, hoe zou God gemeenschap zoeken en hebben met de mens anders dan terwille van zijn geliefde Zoon? Maar in de tweede fase komt Hij ook nog als het kritische midden van het verbond naar voren. God wil namelijk dat alle bondgenoten hun houding zullen bepalen tegenover de Christus die de grondslag van het verbond is.

Het impliciete van de alles bepalende plaats van Christus in het verbond moet expliciet gemaakt worden. Dat gebeurt in de tweede fase.

En zo komt Christus dus tweemaal in het verbond ter sprake: als grondslag en als kritisch midden.

David en Sion

Het is de verbondsgeschiedenis zoals die in de Schrift wordt beschreven die ons de dynamische beweging van de ene fase naar de andere (maar de ene wordt tegelijk ook weer in de andere vastgehouden!) laat zien. In het verbond heeft God zijn volk een weg laten afleggen waarop het tot het inzicht gebracht werd dat het voor het verbond totaal ongeschikt is en dat het alleen in Christus een been krijgt om op te staan. Let wel: dit behoort tot en is inherent aan het verbondsonderwijs. Het is in het verbond zelf dat God ons uittest met de vraag: wat dunkt u van de Christus? God heeft met Israël een verbond gesloten en heeft vervolgens Israël in dat verbond laten vastlopen. Het verbond kwam daardoor in de crisis. En toen kwam Hij met het nieuwe verbond, zegt u. Ja, maar al veel eerder dan de dagen van Jeremia (die de belofte van het nieuwe verbond mocht doorgeven) had de Here aan het oude verbond reeds een kritisch centrum gegeven: David en Sion, de beide grote voorgestalten van de Christus in het Oude Testament. Daar moest Israël zich op oriënteren.

Op het heil dat met die twee namen, nee, niet gegeven maar toch wel aangeduid was. God gaf in de dagen van David een verbond in het verbond. Het David-verbond in het Sinaï-verbond. En voortaan hing het Sinaï-verbond aan het David-verbond. Het David-verbond was zo het begin van het nieuwe verbond.

De dynamiek van het verbond

Wij stellen het meestal zo voor dat het Sinaï- of volksverbond met geheel Israël gesloten was en het nieuwe verbond met de ware gelovigen, de zogenaamde 'rest'. Ik zeg niet direkt dat dat fout is maar omdat de ware gelovigen in dit leven vaak niet zo zichtbaar zijn als wij wel zouden wensen, worden zij al gauw de uitverkorenen. En daar is dan weer de schimmigheid waar ik het over had, de onzekerheid waardoor het nieuwe verbond meer bedreigend dan vertroostend is. Daaruit ontstaat namelijk als vanzelf de figuur van het uitwendige of onechte verbond en het inwendige of echte verbond, met alle geestelijke schade van dien. Een verbond met de uitverkorenen, – dat is voor ons mensen niet te hanteren. Maar nee, het is alles veel helderder. In het Sinaï-verbond stelde God het David-verbond (David, samen met Sion, beide de Christus voorafbeeldend) en de bedoeling daarvan was dat het volk zich op die heilskern zou richten om als volk van God te kunnen bestaan. Dat is de dynamiek van de bijbelse verbondsgeschiedenis en tegelijk van de bijbelse

verbondsleer: Christus die in de eerste fase impliciet aan het verbond ten grondslag ligt brengt in de tweede fase expliciet het verbond in de crisis om zo de ware Israëlieten om zich heen te verzamelen, degenen die de Christus (de komende of gekomen) met een waar geloof aannemen. In de verbondsgeschiedenis komen deze twee momenten pedagogisch na elkaar, in de prediking van het Nieuwe Testament liggen ze kerugmatisch in elkaar.

Christus die ons tegenkomt

Het verbond wordt zo op het nauwst aan Christus verbonden. Onontwikkelaar kwam reeds iedere Israëliet voor de vraag te staan: wat dunkt u van David? Wat dunkt u van Sion? Wat dunkt u van Christus? Erkent u David of verwerpt u David? Bent u een hater van Sion (Psalm 129:5) of bent u een beminster van Jeruzalem (Psalm 122:6)? Bent u voor of tegen Christus? Het verbond is zo de ruimte waarbinnen de Heilige Geest Christus tot een val en een opstanding van velen maakt. In het verbondsonderwijs waarin ik in mijn kerk ben opgevoed heb ik vaak de expliciete plaats van Christus gemist. Hij was wel de (bijna) verzwegen vooronderstelling van het verbond maar niet het kritische midden erin. Ik kwam Hem te weinig tegen, met de alles beslissende vraag of ik Hem wilde volgen en of ik daarvoor mijn oude mens wilde afleggen. Israël kwam David en Sion toch ook tegen. Ze vertegenwoordigden weliswaar heil van Godswege en daar past het woordje 'tegen' niet bij, zou je zeggen. Maar als je ziet dat Israël vaak een ander soort koningschap dan dat van David en een ander soort erediens dan die van Sion gezocht heeft, dan begint dat 'tegenkomen' toch vorm te krijgen. Israël kreeg in de ontmoeting met David en Sion te horen: laat los dat vleselijke koningschap en laat los die vleselijke erediens! En zo zegt Christus in de ruimte van het verbond ook scherpe woorden tegen ons, woorden als bijvoorbeeld: „gij kunt niet God dienen en Mammon”. Daarom: Christus draagt het verbond maar we komen Hem er ook in tegen, met het zwaard des Geestes in de hand.

II Samuël 7

Het tot dusver gezegde wil ik nu nog toespitsen op en illustreren aan een bepaalde Schriftplaats en wel uit het belangrijke hoofdstuk II Samuël 7. En speciaal daarin vs. 24. We zijn dan in het dankgebed waarin David mediteert (het gedeelte van de verzen 18-29 is een prachtig voorbeeld van bijbelse gebedsmeditatie!) over de belofte die hem zojuist door de profeet Natan toegesproken is, dat hij een zoon zou krijgen die voor de Here God een huis zou bouwen. En ook hier geldt: de zoon van David + tempel op de Sion = > Christus. Te midden van andere beschouwende zinnen komen we dan dit meditatieve gebedswoord van Da-

vid tegen: „Gij hebt U uw volk Israël voor altijd bevestigd tot uw volk, en Gij HERE waart hun tot een God”. In deze zin zit de zo bekende verbondsformule opgesloten die je wel zo'n 35 keer in de Schrift aantreft: „Jullie zullen Mij tot een volk zijn en Ik zal jullie tot een God zijn” (of omgekeerd). Maar let er nu op hoe hier die verbondsformule gemoduleerd is. Ik parafraseer: „Door wat U nu gezegd hebt, Here, hebt U Israël de stevigte gegeven om voor altijd uw volk te zijn, terwijl wat U zelf betreft Gij altijd al hun God bent geweest”. Voorafgaand aan Davids tijd zat het verbond dus zo in elkaar: God was zonder mankeren Israëls God geweest, maar Israël moest Gods volk nog meer worden dan dat het dat al was. God heeft nu Israël in en vanwege de grote Davidsbelofte een versteviging gegeven om voor altijd Gods volk te zijn. Zonder die Davidsbelofte kon Israël Gods volk niet blijven; het volk maakte zich voortdurend het verbond onwaardig. De Richterentijd had dat in alle schrilheid aan het licht gebracht. Israël had van zichzelf in het verbond geen been om op te staan (zie Psalm 78:59-64). Christus zou nu voortaan zijn stevigte zijn, wanneer en in zoverre Israël zich aan de Christus zou houden. Je ziet hier voor ogen wat ik eerder zei dat namelijk het Sinaï-verbond voor wat Israël betreft aan het Davidsverbond komt te hangen. En

deze tendens vind je door heel het Oude Testament heen dat het verbond van God met zijn volk wordt ondergebracht onder de heilskernen van 'David' en/of het heiligdom, dat wil uiteindelijk zeggen: onder Christus. Om enige teksten te noemen: Exodus 29:45; Levitikus 26:11 en 12; I Koningen 8:15-21; Psalm 78:65-72; Jeremia 30:21 en 22; Ezechiël 37:23 en 24, 27; (I Petrus 2:1-10). Het verbond wordt in de Schrift dus niet onder de uitverkiezing maar onder Christus gebracht. En de Heilige Geest werkt dat in zijn toeëigende arbeid uit. Dat zich daardoor heen de uitverkiezing of voorbeschikking realiseert is ook waar maar valt predikmatig niet te verwerken, – tenzij dan in terugblik.

Aanvullend, niet aanvallend

Ik vind een tekst als II Samuël 7:24 een kostbare variant op de aloude verbondsformule, eigenlijk van onschatbare waarde voor de verhouding tussen onze kerken. „Gij hebt Israël voor altijd tot uw volk bevestigd terwijl Gij zelf hun altijd al tot een God waart”. In het eerste deel van deze zin zie ik recht gedaan aan de zorg van onze Christelijke Gereformeerde broeders en zusters. Het verbond is van Israël uit bezien zonder Christus en zijn Geest inderdaad niets waard. Het is niets anders dan een bouwval, een puinhoop. En daarop gelet moeten we

zeggen dat het verbond ons niet zal redden. Daar heeft ds Westerink volkomen gelijk in. Maar het tweede zinsdeel verwoordt het gelijk van de Vrijgemaakt en Nederlands Gereformeerden.

Want aan God ligt dit niet. Van Hem uit gezien is het verbond altijd al tot aan de rand toe met heil gevuld geweest. En daarop gelet horen we in het woord verbond de liefste klanken en is ons de term dierbaar en onopgeefbaar, meer dan geschikt om er het diepste van de verhouding tot de Here God mee uit te drukken. Denken en spreken wij van God uit of van de mens uit over het verbond? Het waardevolle van deze tekst uit II Samuël is dat in één formule allebei gebeurt. De menselijke onmogelijkheid van het verbond wordt erin geattesteerd, maar ook de goddelijke verwerkelijking ervan. En wel door Christus en zijn Geest. En nog eens, dat gebeurt beide in één formule. Al zitten we nog lang niet in één kerk, in II Samuël 7 zitten we alvast in één verbondsformule. En dat is niet niets. Laten wij zolang we nog niet kerkelijk één zijn een ieder rustig zijn proprium naar voren brengen, maar laten wij het liever aanvullend dan aanvallend doen. Dat zouden wij uit het vreedzaam bij elkaar staan van de dingen in II Samuël 7:24 kunnen leren.

G. v.d. Brink – Veenendaal

Ziek zijn... mens zijn

Op donderdagmiddag 12 november 1987 tegen een uur of vier kwam de auto van collega O. Mooiweer tot stilstand tegen de linker vangrail van de drukke autobaan naar Rotterdam-Zuid. Wonderbaarlijk genoeg gebeurden er geen ongelukken: een vrachtwagenchauffeur stopte en duwde de wagen de berm in, terwijl de autokaravaan achter hem bleef wachten. Daarna raakte onze collega buiten bewustzijn: zijn longen liepen vol als gevolg van een hevige astma cardiale (ademnood als gevolg van verminderde hartpompwerking). Zo vond hem een politie-man, die ogenblikkelijk een ambulance waarschuwde, waarmee onze bijna stervende vriend naar het Zui-derziekenhuis werd gebracht. Daar werkte zijn dochter op de Intensive-

Care afdeling. Bijna anderhalve dag is zijn toestand uiterst kritiek gebleven en ook daarna bleef er nog levensgevaar. Ds. Mooiweer heeft over zijn redding en over de ervaring van het ziek-zijn een boeiend boekje geschreven, waarvan nu een onveranderde tweede druk verscheen.

In een tijd waarin het klachten regent over de kwaliteit van de gezondheidszorg (terecht of ten onrechte) is het hartverwarmend iemand de lof te horen zingen van zusters en broeders voor wie geen moeite teveel is. Ds. Mooiweer noemt ze: engelen in het wit. Dat de Rotterdammers enorm vlot zijn, en heel gauw overspringen van het 'u' op het 'jij', heb ik ervaren en het doet me deugd, dat het mijn collega deugd deed. Het is heel boeiend om een pastor zo boeiend te horen vertellen niet over het brengen van ziekenbezoek, maar over het ontvangen ervan. Hoe ervaart de voorbiddiger het, zoveel collega's aan zijn bed te krijgen, die met hem willen bidden? Hoe goed, dat de eerste van de rij, op die bange zondagmorgen, toen de toestand zo kritiek was, en conversatie bijna onmogelijk, hem de handen heeft opgelegd om hem 'handtastelijk' te zegenen.

Dit kleine boekje geeft zoveel, dat ik het in een korte pastorale notitie kan weergeven. Ds. Mooiweer vertelt van angsten, aanvechtingen, hoop, dank, roepen uit de diepte, lofzeggingen. Hij

heeft het over contacten met geliefden, verpleegsters, dokters, over het ziek-zijn als christen in een onchristelijke wereld enz. enz. Zowel zieken als ziekenbezoek(st)ers zullen er veel in vinden dat helpen kan. Belangrijk was voor mij de passage waarin hij schrijft over de geloofskrisis waarin hij kwam: „Ik werd 's nachts soms agressief. Ik trapte mijn vrienden van mij af. Die beste kerels, die het zo goed met mij voor hadden en hebben”. Hoe nodig voor de ziekenbezoeker om (ook bij stervenden) op eventuele agressiviteit verdacht te zijn en in zulke situaties het eigen hart en de psalmen goed te kennen. En als wij soms niet weten wat we zeggen moeten, laten we datniet wegblijven. De auteur citeert een gedicht van Piet Schriemer:

dikwijls zijn woorden overbodig,
heeft men jou zelfs zwijgend nodig.
Neem die drempel, wacht niet met gaan,
want ook zwijgend spreken kan men verstaan.
Neem en lees!

Over: Drs. O. Mooiweer, „Ziek zijn... Mens zijn”, Van de Berg, Enschede, 2e dr. ISBN 9070986329

D.W.L. Milo, Nunspeet

Een stukje Afscheiding-herdenking 1884

Ongevraagd kreeg ik een familiedossier in handen en ongevraagd geef ik u een brief uit 1884 door. Blijkbaar werd de brief geschreven door een afgescheiden arbeider, aan zijn familie. Ongeacht de gebrekkige stijl tekent de brief zowel iets van de Afscheiding (1834) als van de Herdenking in 1884. Daar gaan we:

Groningen 15 October 1884

Lieve Broeder!

Ofschoon er gisteren veel water is gevallen is toch naar ik hoor het afscheidingsfeest niet in twaalf gevallen of verwaterd. Veel weet ik er niet van, wel dat het feest een gemeentelijk karakter droeg.

Eerste opmerking: u hebt de woordspeling in de eerste zin herkend. En voorts: dat de herdenking van de Afscheiding een 'kerkelijk karakter' droeg. U zegt: wat anders? Dat zult u nog wel merken.

Wel was de kerk vol als er gesproken werd, maar buiten de geëntamineerden waren er toch weinigen. Nou, een kaartje van twee gulden en toegang tot de maaltijd weer twee gulden, dus vier gulden, dat slaat er in.

'Geëntamineerden' is een verouderd woord. Vandaag zouden we kunnen zeggen: geëntameerden en dan bedoelen we de initiatiefnemers; maar het woordenboek zegt dat entameren van het latijnse entaminare komt, dus in geletterde kringen kan het wat mooier. Wat echter onze aandacht trekt is: dat de toegangsprijs tot de kerkelijke samenkomst en daarop volgende maaltijd meteen de 'kleine man' heeft buitengesloten. Een prijs van zeg f 40 om deel te nemen aan de maaltijd der rijken (in een tijd dat men voor twee kwartjes de buik op smakelijke wijze kon vullen) is naar wij vreezen een uiting van de Groningse klasstrijd uit die dagen: boeren telden, arbeiders niet. De briefschrijver heeft dus alles van horen-zeggen.

Er waren nog drie leden in Ulrum, die de afscheidingsacte hadden geteekend, en Juffrouw Poelman, dat is nu weer vier. Verscheidene sprekers hadden zich laten hooren, o.a. ook R. (welbekend).

Grappig, dat men de manslidmaten telde, drie totaal. En o ja, ook nog een zuster, bijna vergeten. Men wist toch in 1884 al, dat „ook een vrouw een ziel” heeft?

Een kandidaat voor de tweede kamer is hier van onze zijde nog niet gesteld. 't Is wel waarschijnlijk dat vandaag de deputatenvergadering geraadpleegd is. 'k Heb er met de dominee over gesproken, die het oog had op de vorige kandidaat. Ofschoon de ziens-

wijze over de eed van deze Heer wel eenig bezwaar opleverd.

U weet: in deze tijd gold bij kamerverkiezingen nog het districtenstelsel, zoals dat in Groot-Brittannië bestaat; in eigen kring kon men een kamerlid kiezen. Dit in tegenstelling tot ons huidig lijststelsel. Het zal u ook opvallen dat men van kerk naar politiek zonder modulatie overstapte. En wat de eed betreft: pas in 1916 is de eedplicht bij procedures wettelijk vastgelegd. Voordien waren de meningen verdeeld tussen „zweert ganselijk niet” (Jac. 5:12) – en „tenzij de overheid het vordert”, Zd. 37 HC. Een interessant discussiepunt dus.

Volgens de krant zou vanavond 'Eendracht maakt macht' een kandidaat stellen. Wat 'Burgerplicht' maandagavond gedaan heeft weet ik niet.

Zo tellen we al drie kiesverenigingen in Groningen; we horen er meer van. *De jonglv. word er niet minder op. Verleden Zondag zijn drie nieuwe leden ingeschreven, toen veertien dagen geleden ook drie o.a. ook J.F. en G.B.*

Onder jonglv. kunnen we gevoegelijk de jongelingsvereniging verstaan, maar dat begreep u al. En dat die 'er niet minder op word' is een typisch-Groningse 'understatement', waarbij bedoeld wordt 'gaat goed vooruit'. Een aanwas van 6 leden in een paar weken zegt toch wel iets. We slaan nu wat privé-geheimpjes over en bepalen ons tot wat te publiceren lijkt.

Ds. K. heeft het preeken hervat, sedert Paaschen was hij uit de stad. Een lid der Herv. Gem. die hem had gehoord vreesde dat 't weer mis zou gaan met zijn hoofd’.

De vrees gold niet het hervormde maar het afgescheiden hoofd; maar dat de vrees uit een hervormde mond kwam maakte de mededeling in die omstandigheden niet voor 100% geloofwaardig. 'De stad' is altijd Groningen; daar is maar 1 stad en de rest heet ommelanden. Tussen () wist u dat Groningen in het Keltisch Glasgow betekent? Gow, het Nederlandse gouwe = landbouwgrond; glas = groen. Groningen, groene ingen = akkerland.

16 October

Dominee vertelde gisteravond op de zangvereniging een en ander omtrent de Cock. Aan de maaltijd gezeten, zoo verhaalde hij, stond Van Velzen op. Voorspelden we niet, dat die herdenkingsfeestmaaltijd van vier gulden nog wel eens aan de orde zou komen? Nu, dominee behoorde blijkbaar bij de geëntamineerden en de zangvereniging niet. Er blijft altijd verschil van differentie van onderscheid in kerk en wereld, ja die beide. En laat daar nu ds. Van Velzen geweest en opgestaan

zijn. Ds. Simon van Velzen, 1819-1896, was een zwager van di. Brummelkamp en Van Raalte, een tijdgenoot van ds. H. de Cock; die kon dus uit ervaring over De Cock spreken. En daar gaat hij:

Meermalen was aan dien Heer gevraagd, hoe was het uiterlijk en de houding van De Cock? De Cock was een eenvoudig man, reisde altijd zonder bagage, maar met een duitse pijp van groote afmeting. Zoo reisde hij per snits, zoo wandelde ZEW langs de straten en pleinen van Amsterdam. Ziet u hem gaan? Zonder buidel of male, zegt de statenvertaling. Maar met een duitse pijp (wat de SV niet zegt) en dan herinnert u zich die pijp van een klein saxofoonformaat, nietwaar? De snits is, als wij ons onze Friese kinderjaren herinneren, een sjees, of chase, een jachtwagentje; klein rijtuig.

De Cock was heel vrij en had altoos geleegenheid te praten. Een niet onaardige senna wil ik je nog even vertellen.

Toen Koning Willem II aan de regering kwam, werd er door de synode der afgesch. kerk eene commissie benoemd om naar de audiëntie te gaan, die Z.M. gaf. Deze commissie bestond uit: De Cock, Brummelkamp en Van Velzen. Een der beide laatsten voerde het woord. Gewoonlijk moet een spreker op de audiëntie kort zijn, de koning antwoordt dan heel kort, maakt een buiging en de zaak is achter den rug.

Een der beide laatsten voerde het woord; reeds nu wijzen wij erop, dat v. Velzen de laatste was en die voerde het woord. Zoals nader blijkt.

Zoo ging het hier niet. Nadat de woordvoerder het zijne gezegd had antwoordt Z.M.: „maar de kerk was toch immers goed!”

Een uitdagend gezegde tegen deputaten van een kerk, die zich van de Hervormde Kerk had afgescheiden en van wie geen tegenspraak tegen een koninklijke uitspraak verwacht mocht worden. Bovendien was de Hervormde Kerk tientallen jaren staatskerk geweest!

De Cock zegt: zal ik U dat eens zeggen, Sire? Neen, de kerk is niet goed. Als 's morgens een prediker optreedt die leert dat Jezus Christus God is, kan er 's middags iemand optreden die het loochent en 's avonds een ander die zegt: beiden hebben ongelijk.” Enzovoort.

Aldus redeneerende staat De Cock onmiddellijk bij de koning en slaat deze al sprekende op de schouder (alsof het zijn intieme vriend ware) zoodat de vele ordeteekenen, waarmede Z.M. revers omhangen eigenaardig beginnen te klingen. Van Velzen trekt hem aan de slip van de

jas, maar hij liet zich niet trekken. Blijkbaar had Z.M. smaak in deze gast. „Onmiddellijk” slaat niet op tijd maar afstand: hij stond vlak naast de koning. Dat Van Velzen hem trachtte te kalmeren wijst erop, dat v. Velzen de sprekende deputaat was – en niet De Cock. Met des te meer recht kon hij de anecdoten dan ook doorgeven, die in onze tijd niets van zijn smakelijkheid heeft verloren. En met een lachje van napret eindigt de brief: Wij zijn allen wel. Groeten ook aan Uw Anne. Uw broeder G – 'Eendracht maakt macht' heeft Van Houten kandidaat gesteld.

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Kindernevendiensten

In onze gemeente heeft het verschijnsel 'kindernevendienst' al een paar jaar geleden zijn (of is het haar) intrede gedaan.

Vlak voor de preek begint, dribbelt een stoet kinderen achter de vertelster aan de kerk uit. Als ik zelf aan de beurt ben om te vertellen, voel ik me een soort rattenvanger van Hamelen maar dan in het christelijke.

Een tijd geleden begon ik de vertelling met: „Vanmorgen gaan we over iets heel belangrijks praten.”

„Ja,” zei Sandra. „Ik heb drie muggebulten.”

Ze stak haar arm naar voren en stroomte alvast bereidwillig haar mouw op.

„Tjonge” zei ik, „maar dat bedoel ik niet.”

„Nou... het is anders wel heel lastig, want het jeukt”, deelde ze mee. Ze had die morgen een duidelijk idee over wat belangrijk was en dat waren muggebulten.

Nu is het toch een bijdehandje, want toen ik een paar weken geleden een kop koffie bij haar moeder had gehaald en wat verstrooid mompelde: „Kom... we gaan maar eens,” keek ze

verwonderd de kamer rond en zei: „Oh ja, wie gaat er nog meer mee?”

Als je een verhaal moet vertellen, vallen je soms dingen op die je je nooit eerder hebt gerealiseerd en als je kinderen na de vertelling laat tekenen over het verhaal, kun je een aardig idee krijgen van de zaken waar je een accent op hebt gelegd.

Ik vertelde eens over David die door Samuel werd gezalfd:

Samuel treurde over de ongehoorzaamheid van Saul en kreeg van de Here God de opdracht om David te zalven, waarop Samuel zei: „Als Saul ervan hoort, zal hij mij zeker doden.” „Neem een kalf mee,” zei de Heer, „en zeg dat je gekomen bent om een offermaaltijd te houden.”

Uit wat ik er over had gelezen, was de indruk overgekomen dat een offermaaltijd min of meer iets feestelijks was.

Toen het verhaal uit was en de kinderen gingen tekenen, keek ik eens rond en vroeg: „Wat gaan jullie tekenen?” Ik verwachtte een hoorn met olie. Of een tekening van David bij de schapen.

„Ik teken een tafel met lekkere dingetjes,” zei een kind vergenoegd. de andere kinderen vielen in: „Ik ook... Ik ook.”

Tja, daar zat ik dan! Of ik het wel helemaal goed had verteld, betwijfelde ik.

Vorige week vertelde ik over het visioen van Petrus die een laken uit de hemel zag neerkomen met onreine dieren.

Maarten, zes jaar oud, begon met het tekenen van twee slangen, met enorme giftanden.

Wat onzeker vroeg hij: „Welke dieren zaten er nog meer op het kleed.”

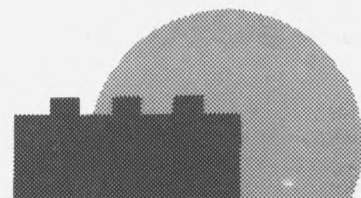
„Een varkentje,” antwoordde ik.

„Kan ik niet tekenen,” zei hij zorgelijk. „Een olifant,” riep een ander kind, dat het breed zag.

Maarten sloeg dubbel van het lachen en proestte: „Ha, ha... een olifant... Die zakt toch door het laken heen.”

In ieder geval was het verhaal wel beeldend geweest!

Maar een olifant had ik niet genoemd. Hand op mijn hart.

Voor de kinderen

Jeannette Westerkamp-Stegeman

Post uit Rwanda

Kameleon

Het is kwart over 12, het eten is klaar. De jongens komen zo uit school en ze zullen wel honger hebben. Ik roer in een pan op het fornuis en ja hoor, daar vliegt de keukendeur al open. „Mamma, heb je een vlieg voor me?” Matthijs rent naar binnen en kijkt om zich heen. „Een vlieg?” vraag ik verbaasd. „Ha”, roept Matthijs, „daar zit er één op het raam”, en hij klimt al op het aanrecht. Nu snap ik wat er aan de hand is. Hij heeft een kameleon op zijn hand. Hebben jullie wel eens een plaatje van een kameleon gezien? Het is een dier dat lijkt op een hagedis. Het heeft een lange staart, vier pootjes en ogen die alle kanten op kunnen kijken. Het ene oog kan zelfs een andere kant opkijken dan het andere. Zo kan hij doodstil blijven zitten en toch loeren op een vlieg. Matthijs tilt de kameleon voorzichtig naar het raam. Een dikke vlieg, die daar zit, heeft niks in de gaten. Maar de kameleon wel. Opeens – floep – schiet een lange kleverige tong naar buiten en – hap – daar gaat de vlieg. „Hij zat hier vlak voor in een struik”, zegt Matthijs vrolijk. „Wil je hem even?” „Nee dank je”, zeg ik, „maar het is wel een hele mooie.” Hij heeft een prachtige groene kleur, met een lange felgele streep. „Ik wil deze graag bewaren, alleen vandaag”, zegt Matthijs. „Mag ik een doos?” Hij maakt een mooie doos voor de kameleon met bladeren en gras. Maar eerst gaan ze nog samen op vliegenjacht. De kameleon eet geen vliegen die al zijn doodgeslagen, hij wil ze zelf vangen.

De hele middag, als Matthijs naar school is, loopt de kameleon door de doos. Hij kan er niet uit want hij kan niet tegen de zijanten opklimmen. Als Matthijs thuiskomt en gaat kijken is het diertje helemaal zwart. „Oei”, roept Matthijs, „hij heeft misschien honger.” Zo gaat dat met een kameleon, die verandert van kleur en als hij zich naar voelt wordt hij donker of zelfs zwart. Matthijs gaat gauw een vlieg zoeken, maar de kameleon heeft geen zin om hem te pakken. „Hij wil vrij zijn”, zegt Matthijs met een zucht en gaat naar de tuin. Zodra de kameleon op een struik zit wordt hij weer groen. Toch handig als je zo kunt laten zien wat je fijn vindt.

H. Algra, Den Helder

Geloven; gewoonte of keuze (2)

In het vorige nummer van 'Opbouw' werd ingegaan op de eerste twee hoofdstukken van het proefschrift van Mevrouw Jongsma-Tieleman naar het effect van godsdienstige opvoeding onder gereformeerde jongeren. De centrale vraag in het onderzoek is op welke wijze ouders een bijdrage kunnen leveren aan die geloofsoverdracht.

Woord vooraf

Het was de bedoeling om in deze aflevering dieper in te gaan op de resultaten van het onderzoek van mevrouw Jongsma. Bij nader inzien leek het mij beter om eerst aandacht te besteden aan twee kernbegrippen uit haar proefschrift: commitment en crisis. Ze ontleende deze thema's aan een invloedrijk Amerikaans psychotherapeut: Erik H. Erikson. De beide aspecten spelen een centrale rol in haar manier van kijken naar de geloofsopvoeding. Ze vormen ook een belangrijk kader van waaruit ze eerder verschenen onderzoeken heeft bestudeerd.

Commitment

Erikson noemt een godsdienstige overtuiging een vorm van ideologie. Voor ons heeft een ideologie vaak een negatieve bijmaak, maar dit is bij Erikson niet het geval. Ieder mens heeft, om tot een zelfstandig persoon uit te kunnen groeien, zo'n ideologie nodig. Het wordt op die manier voor de mens mogelijk om zich een samenhangend beeld van de hem omringende werkelijkheid te vormen (34). Zo zal een overtuigd christen in zijn kijk op de wereld sterk beïnvloed worden door zijn christelijk geloof. Het geloof biedt hem steun en hij herkent zich in dat beeld. Samen met andere christenen ontwikkelt hij een 'gemeenschap-pelijk gedeeld wereldbeeld'. Die gemeenschap, dat samen-beleven, is van groot belang voor de volwassenwording; het biedt steun, het geeft ruimte voor idealen. Mevrouw Jongsma gebruikt hierbij het woord 'commitment'. Dat wil zeggen: er is sprake van binding, van overeenstemming.

Crisis

Naast binding is volgens Erikson een crisis nodig om tot een zelfstandig geloof te komen. Die crisis is noodzakelijk om los te komen van het geloof van de ouders en zich het geloof eigen te kunnen maken. Dit betekent: een fase van experimenteren, van zoeken, van overwegen.

Het geloof van de ouders moet aan de ene kant kinderen inspireren om zich (ook) aan te sluiten. Aan de andere kant moet ook de (ruimte voor een) crisis een plaats krijgen bij de overdracht van het geloof. De vraag die mevrouw Jongsma stelt is in hoeverre ouders kunnen bijdragen aan een

geloofsoverdracht, die de kenmerken heeft van 'commitment' (binding) en van 'crisis' (45).

Vrijgemaakt-Gereformeerde jongeren

Om het theoretische kader van mevrouw Jongsma wat meer inzichtelijk te maken noem ik het onderzoek van Van der Ploeg en Wiersma onder jongeren binnen de vrijgemaakt-Gereformeerde kerken (1982). Deze jongeren waren gemiddeld ongeveer 20 jaar oud; de meesten woonden nog thuis.

Het blijkt dat deze jongeren heel loyaal stonden tegenover de eigen kerkelijke gemeenschap. Zo antwoordde 85% ervan overtuigd te zijn dat men lid was van de goede kerk. De meeste jongeren gaan met plezier naar jeugdvereniging en catechisatie. Met andere woorden: de binding met de eigen kerkelijke gemeenschap is groot ('kerkelijk commitment'). Slechts bij enkele vragen (bv. de plaats van de vrouw in de gemeente en de waarde van het huisbezoek) worden vaker kritische opmerkingen geplaatst.

Vrijwel ieder ander kerkgenootschap zal jaloers zijn op de binding die vrijgemaakt-Gereformeerde jongeren hebben met hun eigen kerkgenootschap. Mevrouw Jongsma kijkt echter nog op een andere manier naar deze getallen. Want: is er ook sprake van een crisis? Het valt de auteur op dat de vrijgemaakt-Gereformeerde jongeren nauwelijks twijfel en kritiek uiten. Men komt, in haar visie, niet eens aan een crisis toe. Zo leggen de meeste jongeren openbare geloofsbelijdenis af op een leeftijd waarin men in deze tijd nog niet aan een volwassen keuze toe is. Volgens mevrouw Jongsma heeft dit voor de psychologische ontwikkeling van deze jongeren negatieve gevolgen. Er zou meer sprake zijn van schuldgevoelens (de twijfel slaat naar binnen). Bovendien leert men niet om op een volwassen manier om te gaan met kritische vragen. Ze signaleert (negatieve) afweer tegen andere meningen, in plaats van (positieve) weerbaarheid ten opzichte van andere visies (66).

Kanttekeningen

Zijn de opmerkingen die mevrouw Jongsma plaatst bij deze onderzoeksgegevens terecht? Of kan haar interpretatie een gevolg zijn van 'overgevoeligheid' ten opzichte van de vrijgemaakt-Gereformeerde kerken? De uitkomsten van het onderzoek van Van der Ploeg en Wiersma geven inderdaad aanleiding om een aantal kritische opmerkingen te plaatsen. Omdat mevrouw Jongsma benadrukt dat de crisis een wezenlijk onderdeel is van het leren geloven, is het m.i.

terecht dat ze vanuit die visie een aantal zwakke plekken in de geloofsopvoeding binnen de vrijgemaakt-Gereformeerde kerken signaleert. Wel moet vermeld worden dat zij slechts is ingegaan op de resultaten van een onderzoek. De uitkomsten kunnen gekleurd zijn door de manier waarop vragen aan jongeren werden gesteld. Men kan via dit onderzoek dus geen algemene konklusie over deze kerken trekken. Wie dat toch wil doen, zal zich ook moeten realiseren dat de gegevens van Van der Ploeg en Wiersma bijna 10 jaar oud zijn. Binnen de vrijgemaakt-Gereformeerde kerken lijkt de vanzelfsprekendheid van het eigen kerkgenootschap de afgelopen jaren minder te zijn geworden. „Geloof en kerk zijn lang niet meer twee zijden van een medaille. Er komt kritiek op het kerkelijk functioneren. Als je let op wat mensen er in de kerk soms van bakken, dan kun je toch moeilijk meer in de ware kerk geloven?” (a).

Een eigen keuze

Het feit dat de geloofsopvoeding gericht is op het 'zich aansluiten' (commitment) is in onze kerken zondermeer aanvaard. Het element van de crisis is veel minder gemeengoed. Is het werkelijk waar dat jongeren een crisis door moeten maken? (80) Kunnen we ze niet veel beter in een vast en duidelijk patroon opvoeden? In een eerder verschenen artikel in 'Opbouw' werd een boek van Dr. William Sargant besproken (b). Hij noemt de wijze waarop christenen anderen proberen te bekeren een vorm van hersenspoeling. Die gedachte is terecht wanneer men het eigen menselijk denken probeert uit te schakelen. Wie nooit de vraag heeft kunnen stellen of hij wel lid is van de juiste kerk, heeft ook niet voor die kerkelijke gemeenschap kunnen kiezen. In de visie van mevrouw Jongsma: er is geen crisis geweest (het stellen van vragen) en dus is er ook geen volwassen keuze. Naarmate kinderen ouder worden, moeten ze leren om zelf mee te denken. Opvallend is dat in recente publikaties, zowel vanuit evangelische-, als vanuit reformatische hoek, de vraag wordt gesteld of we jongeren hiertoe wel voldoende in de gelegenheid stellen (c).

Bekering

In onze kerken zijn we (terecht) beducht voor bekeringsgeschiedenissen. De meeste leden kunnen ook niet aangeven wanneer ze een persoonlijke keuze gemaakt hebben. Het leren geloven was een geleidelijk proces. Wie kijkt naar de meer plotselinge bekeringen ziet dat deze vaak verband houden met een crisis. Maakte Paulus niet een ernstige crisis mee, voordat hij zich daadwerkelijk omkeerde? En

draagt de 'Pniël-geschiedenis' van Jakob niet de diepe sporen van een worsteling met zich mee? Mijns inziens draagt ook het meer langzame proces van het 'leren geloven' elementen met zich mee van een crisis. Jongeren stellen veel kritische vragen, ze nemen afstand, kijken naar andere kerken en andere gelovigen. God lijkt vaak heel ver weg, de kerk totaal onbelangrijk. Ze vragen zich af wat de kerk méér te bieden heeft. Uiteindelijk komen ze dan tot een eigen keuze. In de omschrijving van mevrouw Jongsma: een commitment, het ontstaan van een binding, na een crisis.

Hoe belangrijk is de crisis?

In sommige kerkelijke kringen is het niet ongebruikelijk dat men zegt dat een krachtadige bekering absolute voorwaarde is voor een persoonlijk geloof. Wie niet kan spreken van een bepaald moment, is niet daadwerkelijk tot geloof gekomen.

Binnen de psychologie bestaat dezelfde eenzijdigheid. Aan de ene kant is men eenzijdig, omdat de crisis soms helemaal 'horizontaal' wordt bekeken: God is afwezig. Aan de andere kant is men eenzijdig wanneer de noodzaak van een crisis tévéél wordt benadrukt. Inderdaad komt er een moment waarop jongeren zich de normen eigen moeten maken. De losmaking die hieraan vooraf gaat, gaat met momenten van crisis gepaard. Toch zal in de praktijk blijken dat de een veel sterker een crisis door maakt dan de ander. Dat geldt ook voor het zelfstandig leren geloven.

Literatuur:

a Drs. W.C. van der Horst in: 'Wat geven wij de jongeren mee?' (blz. 24), GSEV-Reeks 19, De Vuurbaak, Barneveld, 1990. Zie Opbouw, 1990/22

b Bekering of hersenspoeling? Opbouw 1989/18

c Opbouw 1988/18 (Van Driel en Kole: reformatorisch); Opbouw 1990/4 (Geleynse; evangelisch)

* Het proefschrift van mevrouw P.E. Jongsma-Tieleman is verschenen bij uitgeverij Kok in Kampen. Het heeft als titel: Geloven; gewoonte of keuze en kost 45 gulden.

gen zijn voor de wereld waarin we leven.

Daarbij wees ik op het woord van Gunnig: „God regeert de wereld door de gebeden van zijn kinderen”.

Het is wonderlijk in onze ogen, want we weten maar al te goed dat onze gebeden verre van volmaakt zijn.

De vrijmoedigheid tot het gebed mogen we ontleen aan Jezus Christus die ons aan de rechterhand van zijn Vader draagt in onze gebeden.

Daarbij mogen we ons laten leiden door het onderwijs dat de Heiland in het Onze Vader gegeven heeft en de hand leggen op Gods beloften. Omdat we blijven geloven dat God naar ons bidden hoort blijft zelfbeproeving nodig.

Mogen we nu in de grote zaak van het gebed om de komst van het rijk en de voleinding daarvan, ook de kleine dingen die ons leven beroeren een plaats geven in ons gebed.

Uit de bijbel weten we dat er bij God aandacht is voor de nood van de enkeling; Hij hoort de stem van de kleine Ismaël (Gen. 21:17). Uit het nieuwe testament kunnen we leren dat onze Heiland de eenvoudige, de kleine man, de verachte vrouw aanhoorde.

Zo kennen we in de kerk, naast het gebed voor de wereld waarin we leven en voor de vergeten groepen, de voorbede voor broeders en zusters die ziek zijn, rouwdragen en zo veel meer. Hierbij is toch wel een waarschuwing op zijn plaats.

In kleine kerken moet ieder er op bedacht zijn dat de gebeden zich niet te veel bewegen in eigen kring.

In mijn herinnering leeft nog het beeld van een sinds lang overleden zuster, die een eenvoudige operatie moest ondergaan.

Hiervoor is in de kerk gebeden toen ze naar het ziekenhuis moest, vervolgens vóór de operatie, daarna is er gedankt voor het slagen van de operatie en tenslotte voor de blijde thuiskomst. Ik vond het meer dan genoeg, maar een collega heeft ook nog gedankt toen de zuster voor het eerst weer in de kerk was.

Wanneer je dan bedenkt hoe veel nood er is en hoe veel er in stilte geleden wordt krijg je het wel even benauwd, bij zo'n overvloed... Hier zou veel over te zeggen zijn.

Kerkeraden geven wel eens te veel toe op aandrang uit de gemeenten. Het gevaar is niet denkbeeldig dat het gebed verwant raakt aan de mededelingen over het wel en wee in de gemeente.

Nog niet zo lang geleden hoorde ik een gebed waarin de Here werd gedankt voor de geboorte van een kind dat met behulp van de keizersnede ter wereld kwam. De toelichting was kennelijk meer voor de gemeente dan voor onze goede God bedoeld.

Laat de gemeente begrijpen dat de dienst van de gebeden voor de predikant een zware opgave is en dat er een afweging nodig is bij de inhoud. Het is geen ramp als we eens een keer vergeten worden.

Dit stuk is van de hand van Ds. H.J. van der Kwast te Amstelveen en troffen wij aan in het 'KERKBLAD VOOR NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERKEN in de provincies FLEVOLAND, GELDERLAND en OVERIJSEL'.

We zijn het met onze collega harttroerend eens! Het gebed in de eredienst lijkt soms wel een soort nieuwsbulletin. Terwijl de nood en de belangen van de gemeente voor Gods aangezicht door de voorganger worden vertolkt geeft hij tegelijkertijd uitvoerig informatie over allerlei gemeentelieden. Na het amen weten we dan weer hoe de stand van zaken binnen en soms ook buiten de gemeente is. Je loopt intussen het ernstige risico, dat je heel wat mensen vergeet, die óók wel een plaatsje in je gebeden hadden verdiend. Dat leidt soms tot enige commotie. Er zijn er ook, die helemaal niet genoemd willen worden. Jan en alleman hoeven niet te weten, dat zij voor een kleine ingreep naar een ziekenhuis moeten. Laat men op de kansel toch soberheid betrachten! Er zijn plenty mogelijkheden om het meelevend met elkaar op een andere manier te bevorderen. Laat men bij de mededelingen een opsomming geven van de 'ziektegevallen' en alleen wanneer het hoogst noodzakelijk is en zeker wanneer men voorbede of dankzegging heeft gevraagd er aandacht aan besteden. Het lijkt wel eens of dominees menen zich ambtelijk te moeten waarmaken via allerlei liturgische experimenten. Dan krijg je de ene zondag dit en de andere zondag weer wat anders voorgeschoteld. Het gaat er mij heus niet om, dat per se alles bij het oude moet blijven. De vraag is niet of ik behoudenD ben, maar of ik behoudeN ben! En hélaas kan je met heel wat broeders en zusters beter over het eerste dan over het tweede praten. Maar ik bedoel maar te zeggen, dat de gemeente van Christus geen liturgisch proefkonijn is. Er is voor de liturg een zekere vrijheid. Hij hoeft niet aan banden gelegd te worden en het gebed is een tere zaak. We moeten dus wel voorzichtig zijn met onze kritiek! Wie is een volmaakte bidder?

Maar het is goed als men als predikant zich eens op deze dingen samen met de kerkeraad bezint en als het nodig blijkt één en ander met de gemeente doorspreekt. Liturgie is een zaak van de gemeente! Dan kan men de dingen, ook de veranderingen, motiveren en laten zien wat de bedoeling is en voorkomt men onnodige irritatie. We moeten niet het verkeren met elkaar in de samenkomsten van de gemeente bemoeilijken. Want dat is uiteraard niemands bedoeling. En laat men niet zeggen: Och, dat zijn maar kleine dingen! Want de praktijk leert, dat het wat die kleine dingen betreft soms nauw luistert!

Enschede

O. Mooiweer

Pastoralia

Het gebed in de kerk

Vorige maal zagen we van hoe grote betekenis de gebeden van de gelovi-

Jeanine Welmers
Greet van Keulen

Weimar, augustus 1990

In mei 1990 lazen wij de advertentie waarin vrijwilligers werden gevraagd om één of twee weken in de zomer te gaan werken in een ziekenhuis in Weimar. Omdat wij onze vakantie wel eens op een andere manier door wilden brengen, besloten wij ons aan te melden. Wij hadden geen verpleegkundige achtergrond, maar het bleek dat ook mensen die in ander werk hun handen uit de mouwen wilden steken welkom waren.

Zo kwam het dat wij op 10 augustus 1990 afreisden naar Weimar. We waren met de auto en volgden de aangegeven route. Om een file te omzeilen besloten we een binnenweggetje te nemen. Hoe verder we reden hoe ouder de auto's en de huizen werden. Het bleek dat we al lang in Oost-Duitsland waren. We hadden niet verwacht dat we van het 'ijzeren gordijn', dat nog geen jaar geleden oost en west scheidde, helemaal niets meer konden zien.

's Avonds om ongeveer 20.00 uur kwamen we in het Sophienkrankenhaus aan. Hier werden we opgewacht door Frau Oberin, die de scepter zwaaide over het verplegend personeel, en Frau Dreizig, de vrouw van de directeur die de functie van ziekenhuispredikante had. Na de eerste kennismaking werden we verrast met een overvloedige broodmaaltijd. Niets was teveel voor de Hollanders, zo zouden we later ook nog merken. We kregen een rondleiding door het ziekenhuis. Het viel ons op dat alles sterk verouderd was, maar wel netjes. Ook kregen wij de wasserij en de twee keukens te zien, ons toekomstige werkterrein. Aan het einde van de rondleiding pasten we onze werkkleding en kregen we onze slaapplekken te zien. We sliepen in de klaslokalen van de inservice opleiding. Hier maakten we kennis met de andere Hollanders die er al waren. Zij boden ons aan om diezelfde avond nog een rondleiding door de stad te maken, omdat „de eerste indruk die we dan van de stad zouden krijgen een stuk beter zou zijn”. In de schemer van de straatlantaarns zagen we zeer mooie oude huizen en gebouwen. Toen we de volgende dag met z'n allen naar de kerk gingen, zagen we pas hoe vervallen en verwaarloosd dezelfde huizen waren. De verf was gebladderd en een bruinkool-laagje was te zien.

In de kerk waren de Nederlanders in de meerderheid, hoewel we maar met zijn negenen waren. De gemeentelieden verwelkomden ons hartelijk en vroegen of wij de Hollanders uit het Sophienhaus waren. (De plaatselijke krant had al een stukje aan de hollands invasie gewijd). We werden na de dienst uitgenodigd om onder eigen

begeleiding van gitaar en piano enige nederlandse liederen te zingen. Ze bedankten ons enthousiast en we kregen als dank het kerkboekje.

's Middags besloten we om naar het voormalige concentratiekamp Buchenwald te gaan. Wat we daar zagen is niet te beschrijven. Door de stilte hing er een beklemmende sfeer. Het was voor ons vreemd om te zien dat Joden met russische soldaten op de foto wilden en gingen. Wanneer we later met duitse collega's over het kamp probeerden te praten kregen we weinig reacties. Het liefst werd het verleden doodgezwegen. Van de jongeren kregen we te horen dat de inwoners van Weimar zich voor dit verleden schaamden.

Alle evenementen die in Weimar werden georganiseerd werden door Frau Dreizig aan ons doorgegeven. Zo kwam het dat wij onze eerste zondag afsloten in de Grote Kerk, waar een orgelconcert werd gegeven. Maandags om 6.00 uur begon onze eerste werkdag. We hadden besloten dat Greet de eerste week in de wasserij en de personeelskeuken zou werken terwijl Jeanine in de ziekenhuiskeuken zou werken. In de wasserij bestonden de werkzaamheden uit het vouwen en sorteren van de was. De machines die er stonden waren erg oud, er was zelfs een centrifuge die dateerde uit 1937. De was werd gedroogd op de zolders van het ziekenhuis. Omdat de wasserij los van het ziekenhuis stond betekende dit veel sjuuwwerk.

In de personeelskeuken werden de maaltijden voor het personeel opgediend. We moesten het eten opscheppen, waardoor we leuk contact met de andere personeelsleden hadden. In de ziekenhuiskeuken (de grote keuken) moesten bijvoorbeeld de groenten met de hand schoongemaakt en gesneden worden.

De morgen duurde nooit zolang voor ons, omdat we om 7.00 uur een soort bezinningsmoment hadden, waarbij we in een klein groepje een stukje uit de bijbel lazen, een lied zongen en baden. Daarna gingen we weer werken en om 8.00 uur kwamen we dan terug om te ontbijten. Om ongeveer 11.30 uur aten we warm en daarna werkten we tot 13.30 uur. Tot 17.00 uur waren we vrij waarna we het avondeten voor de Hollanders klaar maakten. We hoorden in de keuken dat er normaal nooit zoveel eten was voor iedereen, maar dat ieder een afgestaste hoeveelheid kreeg. Voor de Hollanders werd een uitzondering gemaakt. Na de afwas zaten we vaak buiten en zongen of praatten we wat met elkaar en met de duitse leerling-verpleegkundigen.

Met de collega's en de leerling-verpleegsters praatten we over de bezorgdheid die men had over de toekomst. Hoewel men heel blij en dankbaar was voor de gekregen vrijheden was men bang voor de economische gevolgen die de eenwording met West-Duitsland zou hebben. We konden het ook maar moeilijk begrijpen hoe een gezin, waarvan de vader werkloos was geworden, van 500 mark per maand uitkering zijn gezin moest onderhouden. Aangezien alles toch qua prijzen vergelijkbaar is met Nederland.

Het tweede weekend waren we ook vrij en zaterdag besloten we wat te gaan winkelen. Voor de supermarkten, waar steeds meer producten te koop waren, stonden nog wel lange rijen. Er was een markt waar van alles te koop was, van drop tot mini-keyboards. Toen we wat verder liepen kwamen we zelfs een aantal Westduitsers tegen die stonden te evangeliseren. Zoiets was nu mogelijk dus greep men die kans aan. Op een ander pleintje, voor het nationale theater waar Hitler aan het begin van zijn politieke macht toespraken had gehouden, stond een groep jongeren uit Nieuw-Zeeland te dansen om de vrede uit te dragen. Ze waren aanhangers van de Bahai, een groep, die een soort new age gedachte aanhangen. Vlak daarna klom de ierse Kelly-family het toneel op om liederen te zingen, waaronder een lied over Hiroshima. We verbaasden ons erover dat dit alles mogelijk was. Ook dat waren de gevolgen van de politieke vrijheden die het land had gekregen na de val van de muur.

's Avonds vroegen Frau Oberin en Frau Dreizig of wij mee wilden gaan om te zingen voor de patiënten. Met twee gitaren en een stuk of 25 jongeren en ouderen zongen we nederlandse en duitse liederen. Achteraf hoorden we van de hollands verpleegsters dat de patiënten enorm genoten hadden van dit zingen. Men deed dit elke week, maar de nederlandse liederen vielen nogal in de smaak (vooral Abba vader). Zondags waren we met een groep naar de Wartburg in Eisenach geweest. Op deze burcht had Luther een deel van de bijbel vertaald. Dwars door het Thüringer Wald reden we weer terug naar Weimar. (De omgeving is beslist de moeite waard om door te rijden of enige tijd in door te brengen voor wie van de natuur houdt.)

De tweede week draaiden we de werkzaamheden om; Greet ging in de ziekenhuiskeuken en Jeanine ging in de personeelskeuken werken. Ook mocht Jeanine in het moederhuis, waar de

bejaarde verpleegsters en een aantal leerling-verpleegsters woonden, schoonmaken. De laatste vrijdag hebben we met zijn tweeën aan het grote hek aan de ingang getimmerd. Het hek moest opnieuw geveerd worden, maar de oude verf moest er eerst vanaf gehaald worden. Gewapend met grote lasbrillen (om onze ogen tegen rondslingerende verfstukjes te beschermen), hamers en beitels gingen we naar het hek toe. De mannen van de technische dienst kwamen af en toe maar eens kijken of wij het er wel goed vanaf brachten met al dat grote gereedschap voor twee van die dames. Ook de bezoekers van de patiënten vonden het erg grappig, vooral het feit dat we luidkeels stonden te zingen. Een persoon vroeg ons zelfs of wij van Mars kwamen (waarschijnlijk door onze outfit).

Na onze dagelijkse werkzaamheden hadden wij nog genoeg tijd om de bezienswaardigheden in Weimar te bezoeken. Zo hebben we ook een 'Goethe-toer' gemaakt; woonhuis, museum, park, tuinhuis en graf. Ook Schiller, slot Belvédère, slot Tiefurt en het uitgaansleven van Weimar werden niet overgeslagen. Soms werden er ook binnen het ziekenhuis avonden georganiseerd waar men, Duitsers en Nederlanders, elkaar beter kon leren kennen. Op zo'n avond maakten we kennis met de bejaarde diaconessen, die veel te vertellen hadden en dit dan ook met veel enthousiasme aan de Nederlanders kwijt wilden. Door verhalen over hun jeugd, de oorlogstijd en hun werk leerden wij weer een stukje Oost-Duitsland kennen.

Een ervaring rijker werden wij ook toen we een keer op de koffie moesten komen bij een collega. Hier zat de hele familie op ons te wachten met een uitgebreide kop koffie. We werden verwend met een stuk taart, maar onze ogen werden al groter toen ons nog een stuk werd aangeboden, en daarna nog één en voor de liefhebbers zelfs nog één! Van deze gastvrijheid mochten we bij anderen nog meer genieten. Frau Dreizig vierde haar verjaardag en wij werden ook uitgenodigd. Hetzelfde overkwam ons daar weer, gebak in overvloed. Alle Hollanders hadden koffie meegenomen en deze werd verdeeld over de afdelingen van het ziekenhuis. We hadden een eigen koffiezetapparaat en een eigen pak koffie (hollandse). Zo overkwam het ons nog wel eens dat we een keer bij een leerling-verpleger op de koffie werden uitgenodigd op voorwaarde dat we onze thermoskan met eigen koffie mee zouden brengen. Op de laatste ochtend van de 'vakantie' zijn we nog naar het gedenkteken van Buchenwald geweest. Hier waren

op grote stenen de verschrikkingen van het concentratiekamp uitgebeeld, en lopend door de straat der naties zag je voor elk land, waarvan er mensen in het concentratiekamp omgekomen waren, grote stenen staan. Een trap omhoog leidde naar een grote toren met daarvoor een beeldhouwwerk met magere mensen die vragend hun handen omhoog staken. Op de valreep brachten we één van onze nieuwe duitse vrienden naar zijn autorijles 20 km verderop. Onderweg wees hij ons een ondergrondse russische basis (we zagen dan ook niet veel meer dan prikkeldraad en uitkijkposten).

Na een uitgebreid afscheid van de Nederlanders en de Duitsers stapten wij om drie uur in onze auto om naar huis te rijden. Deze auto, een rode golf met enkele kleine roestplekjes, moesten we weer mee naar huis nemen, aangezien niemand hem wilde hebben (wat mijns inziens – J – niet zo vreemd is). Zo sloten wij een 'vakantie' af die ons heel wat ervaringen, vrienden en leuke herinneringen rijker heeft gemaakt.

Mensen van de brug.
Messiasbelijdende Joden in gesprek met de Werkgroep Israël en de gemeente van de Evangelische Alliantie.
96 blz., f 13,50
ISBN 9071864243
Uitg. Merweboek, Sliedrecht

T.M. Klapwijk,
Op de grens.
Over student, kerk en universiteit.
141 blz., f 15,75
ISBN 9060479475
Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

Drs. Wubbo Scholte,
Leven met het onvolkomene.
Over depressie en depressiviteit.
Tweede druk.
96 blz., f 11,50
ISBN 9060479122
Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

Ds. K.H. de Groot (red.),
Informatieboekje voor de Ned. Geref. Kerken 1991.
216 blz., f 14,70
ISBN 9060647432
Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam

J. Lenting e.a.,
De taken verdeeld...
Gezin en werk in de jaren '90.
79 blz., f 14,90
ISBN 9060158601
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

A.P. Wisse,
Kan jou 't schelen.
(Geloofsbeleving; jongeren)
88 blz., f 15,75
ISBN 9060158709
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Donna Reid Vann,
Stefan durft alles.
Illustraties: John Haysom.
28 blz., f 15,90
ISBN 9060158784
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

A. Bergsma, Groningen

Tweede zitting Landelijke Vergadering

Rapport over vrouw in diakenambt pas in 1993 klaar

Op 20 april kwam de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken in Ede weer bijeen. Op deze tweede zitting kwam de commissie openstelling diakenambt voor zusters – op verzoek van de LV – met een tussentijdse rapportage. Door de uitgebreidheid van de opdracht en de zorgvuldige en grondige werkwijze zal de commissie pas eind 1993 met een eindverslag kunnen komen. De LV sloot verder de discussie over de hulp aan steunbehoevende kerken af en aanvaardde de rapporten van de commissies Radio- en TV-aangelegenheden en steunbehoevende studenten.

Veel Nederlands Gereformeerde Kerken zijn te klein om zelfstandig een predikant te kunnen onderhouden. Om deze kerken te steunen is volgens de Commissie steun aan hulpbehoevende kerken een bedrag nodig van 165.000 gulden. De LV besloot tijdens de vorige zitting de discussie over de steunbehoevende kerken te verdagen naar de tweede zitting op 20 april. Men verwachtte dat de beraadslagingen in enkele uren konden worden afgerond. Dit viel echter tegen.

Aan het begin van de vergadering bleek de regio Arnhem een tegenvoorstel te hebben ingediend, waarin wordt voorgesteld de taak van de commissie te beperken en de bevoegdheden om te beslissen over steunaanvragen meer bij de regiovergaderingen te leggen dan de commissie wil doen. Dit om iedere schijn van centralisme te vermijden. De indiening van dit voorstel sloeg elke hoop op een kortstondige behandeling van het rapport de bodem in.

Br. Eland, voorzitter van de commissie, begon met een verduidelijking van enkele onderdelen van het rapport en gaf een reactie op kanttekeningen die afgevaardigden tijdens de eerste zitting bij het rapport hadden geplaatst. In het rapport wordt voorgesteld een landelijk honoreringssysteem voor predikanten in te stellen en een bedrag van f 6,50 per Nederlands Gereformeerde kerklid te heffen voor de steunbehoevende kerken.

Een aantal afgevaardigden – onder wie br. Van Helden uit Apeldoorn (regio Arnhem) – achtte deze voorstellen te centralistisch. Br. Eland meende dat de commissie centralistische tendensen had vermeden door een grote rol toe te kennen aan de regio's. Een te grote rol voor de regio zou, volgens de critici, echter weer leiden tot regionaal centralisme.

Wat betreft de salarisschaal leek het de commissie handig een referentiekader te hebben. „Het gaat om een onderlinge afspraak, die kan niet cen-

tralistisch zijn, want je maakt die zelf”, aldus br. Eland. Hij beval de vergadering ook aan de heffing per ziel op 10 gulden te zetten, zodat er een reservepotje kan worden gemaakt.

Tegen dit laatste voorstel werd bijzonder veel bezwaar gemaakt. Het zou veel te duur zijn. Ds. Horsman uit Dordrecht zei: „Het gaat niet om mezelf, maar met zo'n voorstel durf ik mijn gemeenten niet onder ogen te komen!”

Nadat het tegenvoorstel van de regio Arnhem was afgewezen, ging de vergadering in de middaguren over tot stemming over het voorstel van de commissie. Het werd punt voor punt aangenomen. Alleen het voorstel om door middel van een heffing van f 10,- per ziel een reservepotje te kweken haalde het niet. Br. Van Keulen uit Zwolle stelde voor het bedrag op zeven gulden te zetten. Dit werd met algemene instemming begroet, hoewel de commissie het minder verantwoord vond. De commissie werd herbenoemd en zal op de volgende LV verslag doen van de werkbaarheid van haar aangenomen voorstellen. Het was aanvankelijk de bedoeling dat de discussie over de hulp aan steunbehoevende kerken voor het middagmaal zou zijn afgerond. Het was echter al ver in de namiddag toen de stemming achter de rug was. Een enkele afgevaardigde kon zijn ergernis over de langdurigheid van de beraadslagingen nauwelijks verhelen. „Het lijkt wel of we de discussie steeds opnieuw van voren af aan beginnen.”

's Middags gaf de vergadering de commissie openstelling diakenambt voor zusters de gelegenheid een tussentijdse rapportage te geven over haar bezigheden. De LV had tijdens de eerste zitting commissievoorzitter ds. Van der Dussen om een dergelijke rapportage gevraagd. Ds. Van der Dussen begon zijn verhaal met het geven van de stand van zaken. Het werk van de commissie is te vergelijken met het werk van een automonteur die een automobiel moet repareren die twee keer eerder bij hem gebracht werd. De eigenaar had die keren de monteur opgedragen snel een paar noodreparaties te verrichten. De wagen was echter die twee keren snel weer in het ongereede geraakt en de tweede keer geheel uit elkaar gevallen. De derde keer had de werkman de auto alleen willen herstellen als hij ruim de tijd kreeg en werkelijk alles grondig mocht herstellen.

De derde 'monteur' die zich buigt over de vraag: mogen de Nederlands Gereformeerde Kerken de vrouw tot het

ambt toelaten is de commissie van ds. Van der Dussen. Twee eerdere pogingen – in 1985 en in 1988 (de commissie Bouma) hadden eigenlijk lapwerk geleverd. Dat kon ook niet anders: de hun toegemeten tijd en speelruimte was veel te beperkt geweest. „De wagen is nu bijna uit elkaar gevallen”, aldus ds. Van der Dussen. De vorige Landelijke Vergadering heeft de commissie nu met „zo'n gigantisch karwei” opgezaagd dat niet eerder dan in 1993 een eindrapport verwacht kan worden. Bovendien: „de onderste steen moet boven”. De commissie kan zich daarom niet beperken tot het diakenambt alleen, zoals in de opdracht staat, ook de verhouding met de andere ambten wordt onderzocht. De commissie is nu toe aan het schrijven van een tussenrapport dat komend najaar aan alle kerken zal worden toegezonden. Vervolgens moet het rapport in de gemeenten ampel worden besproken, waarna de commissie mede aan de hand van de reacties een eindverslag zal maken.

De bestudering van de kwestie van de vrouw in het ambt omvat vier thema's. De commissie wil in de eerste plaats bekijken wat in de literatuur over het onderwerp de gehanteerde hermeneutiek is, d.w.z. de manier waarop men redeneert vanuit de Bijbel. Er wordt door de commissie een enorme stapel literatuur bestudeerd, dat is dus een heel werk. In dit verband komt de vraag aan de orde of het hoofd zijn van de man t.o.v. de vrouw een schepingsorde is of niet en: mag een vrouw profeteren?

In de tweede plaats staat de verhouding man-vrouw in het algemeen centraal.

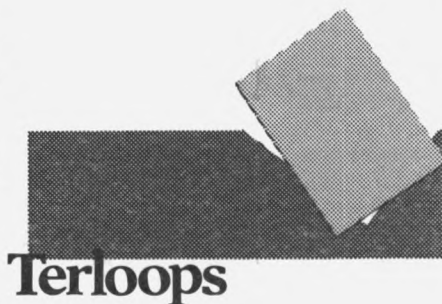
Het derde thema waarover de commissie zich buigt is dat van de ambten. Vragen als wat is het ambt, wat is een diaken? en staan ouderlingen en diakenen op hetzelfde niveau? staan centraal. De commissie onderzoekt dus ook of vrouwen niet ook in het ouderlingambt zouden moeten worden toegelaten.

In de vierde plaats wil ds. Van der Dussen bekijken in hoeverre openstelling van de ambten voor vrouwen een bevoegdheid van de plaatselijke gemeente is.

Ds. Van der Dussen benadrukte dat, hoewel de commissie uit zeer verschillende personen bestaat, tijdens de gesprekken niet de 'botsautotechniek' wordt toegepast. Hij signaleerde bij de verschillende leden 'bewegende standpunten'. Men staat open voor elkaars meningen en men is bereid van elkaar te leren. Hij hoopt dat de

gemeenten ook zo met het eerstdaags te verschijnen tussenrapport om zullen gaan: men moet niet van te voren weten waar men uit wil komen. De commissie verwacht een open discussie. 's Middags vergaderde de commissie nog over de rapporten van de commissies Radio- en TV-aangelegenheden en steunbehoevende studenten. Namens de eerste deelde ds. Van Oene uit Zwolle mee dat de IKON en de ZVK (Zendtijd voor de Kerken) door bezuinigingen een zendtjduitbreiding dreigen mis te lopen. Het gaat voor de Nederlands Gereformeerde Kerken wat de radio betreft om een uitbreiding van één uur en wat de TV betreft om een uitbreiding van een kwartier per jaar. De IKON en ZVK overwegen naar de Raad van State te gaan om de uitbreiding alsnog gedaan te krijgen. Het rapport van de commissie werd in dank aanvaard. Het rapport over steunbehoevende studenten werd zonder veel discussie aangenomen. Wel benadrukte een aantal afgevaardigden dat bij het terugvorderen van studieschulden van studenten terdege rekening moet worden gehouden met persoonlijke omstandigheden. De vergadering kreeg 's ochtends bezoek van Prof. Woudstra, emeritus-hoogleraar van Calvin College in de Verenigde Staten. Hij vertelde over de geschiedenis van de Christian Reformed Churches of America en liet zien dat ook in die kerken uitvoerig en etappegewijs gedebatteerd is over de vrouw in het ambt. De huidige stand van zaken is dat vrouwen tot alle ambten zijn toegelaten. Prof. Woudstra was bezorgd over de neiging in zijn kerken om de historiciteit van Genesis 1-11 ter discussie te stellen en op die manier evolutionistische denkbeelden toegang te verlenen tot de kerk. Hij wees op de verbondenheid tussen de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Christian Reformed Churches. Ook de voorzitter van de Landelijke Vergadering, br. Wassenaar uit Rotterdam, wees op het belang van de banden tussen beide kerkgenootschappen en verzocht prof. Woudstra de Christian Reformed Churches de hartelijke groeten over te brengen. De volgende vergadering zal plaats vinden op zaterdag 11 mei 1991.

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Het nieuwe Afrika

We waren in Zuid-Afrika tien dagen bij de familie Keesenberg in Vrijheid. We hadden het jaren geleden al beloofd en nu was het zo ver. Vanuit een klein zespersoons vliegtuigje van Johannesburg naar Vrijheid kun je het land duidelijk zien. En in Vrijheid stonden Rinze, Iet en zoon Vincent ons op te wachten. Die tien dagen waren bijzonder. De kennismaking met het zendingsdistrict – op het zendingsterrein **zijn** is echt heel anders dan er over lezen – heeft diepe indrukken nagelaten. De eerste zondag gingen we mee naar de kerkdiensten in Munywana en Kwamathambo. Rinze preekte in beide diensten over Matth. 26 : 52, waar Jezus tot Petrus zegt: „Breng uw zwaard weer op zijn plaats, want allen, die naar het zwaard grijpen, zullen door het zwaard omkomen.” 's Morgens waren we in Munywana. We zongen de liederen uit de 'zoeloe-bundel' mee (gewoon uitspreken zoals het er staat!), vierden het avondmaal mee en ontvingen mét de zoeloes Gods zegen. Aan het einde van de dienst vroeg Rinze aan de hulp-evangelist Ntuli of hij wilde bidden en danken. Ntuli is 20 jaar en moet nog twee jaren naar de middelbare school. Hij verricht in het district al hulpdiensten en gaat regelmatig voor in de kerkdienst. Preken maakt hij met behulp van de voor hem en andere evangelisten gemaakte preekschetsen. Ntuli bad met overtuiging. We konden alleen het woord 'Afrika' verstaan. Rinze vertelde ons, dat hij gebeden had voor het nieuwe Afrika, dat alleen tot stand kan komen door gerechtigheid. Hij sloot hierbij aan bij de preek en legde de nadruk op het gesprek, dat door de verschillende partijen steeds weer zal moeten worden gehouden. Zó immers kan er alleen sprake zijn van vrede. Na de dienst was er gelegenheid met hem in het Engels er over door te praten. Ntuli had het daarbij over Gods gunst en ik moest denken aan Psalm 85. Een psalm om in Zuid-Afrika te zingen: „Hy sal, wanneer sy gunsge-note smeeke, hul roepstem hoor en weer van vrede spreek...”

Wij hebben het woord van de Heer

's Middags was er kerkdienst in een kraal in Kwamathambo. Het was heel bijzonder om in een hut, zoals we die van plaatjes kennen, een kerkdienst mee te maken. Ouderling Vilakazi zat op het bed en op de grond lagen enkele kinderen te slapen. Maar weer werd het evangelie verkondigd en avondmaal gevierd.

Na afloop van de dienst bezochten we een zieke vrouw, die in verband met haar ziekte om dat bezoek had gevraagd. Er werd door Rinze uit de bijbel gelezen en door hem en de ouderling gebeden. Op haar verzoek werd lied 108 gezongen. De vertaling luidt:

„Wij hebben het woord van de Heer
en zijn daarmee gelukkig.
Wij kennen onze zonden
en de verlossing daarvan.

Dat Woord is nog te horen,
het wordt nog steeds verbreed
en ook volken van ver
wachten er op.

Onze vijanden worden overwonnen
door Uw Woord, Heer.
Mensen bekeren zich
wanneer zij dat Woord horen, Heer.

Het Woord geeft raad aan hen,
die er mee instemmen.
Zij zullen zich verblijden
in de Heer, die het aannemen.

Alle strijd zal eindigen
door Uw woord, Heer,
en vrede alleen zal heersen
door Uw woord, Heer.”

De zieke vrouw is nog geen lid van de gemeente, maar bezoekt al wel de kerkdiensten. Dit lied betekende blijkbaar iets voor haar.

TE HUUR

van 8 tot 29 juli in Hatterm

vrijstaand woonhuis

met grote tuin, veel comfort
en veel rekreatiemogelijkheden
in directe omgeving
tel. 05206-46313
na 18.00 uur

T.h. Haifa (Israël)

vrijst. **BUNGALOW**

op berg Karmel,
met uitzicht op baai.
\$ 200 p.w. Inl. 010-4216337.

Zending

B. Wielenga, Richmond

De mens in de zending

Inleiding

Onlangs werd in Zuid-Afrika een blanke ter dood veroordeeld, omdat hij zeven zwarten had vermoord. Voor de rechtbank verklaarde hij dat op grond van de bijbel zwarte mensen niet als mensen beschouwd konden worden, maar dat ze ergens tussen dieren en mensen in zaten. Hij had daarom geen religieus of moreel bezwaar gehad hen af te schieten als waren het dieren.

Inderdaad, als zwarte mensen zielloze schepselen zijn, dan is het verklaarbaar dat in het huidige gewelddadige klimaat in Zuid-Afrika met zijn blanke angst-psychosen en opgeklapt nationalisme verblinde mensen zwarten als dieren behandelen. En vele tienduizenden voornamelijk Afrikaners denken er zo over, en dat, volgens eigen zeggen, op grond van de bijbel. Dat bij hen dan ook geen animo voor zending onder zwarte mensen bestaat, spreekt vanzelf. Dat wordt overbodig geacht. Er is zo een duidelijke relatie tussen het mensbeeld dat men heeft en de zendingsinzet. Die is inderdaad nul komma nul onder zulke blanken.

Opvallend trouwens hoe laat zending in Zuid-Afrika van de grond kwam: pas na 1790 om precies te zijn! Hoe is dat verklaarbaar in een land dat zich van begin af aan (1653) christelijk heeft genoemd?

In dit artikel wil ik laten zien dat het beeld dat men van de zwarte mensen had, zendingswerk heeft belemmerd. Een negatief mensbeeld is slecht voor zendingswerk. De vraag die we ons dus stellen is: hoe werden 'niet-blanke' mensen in Zuid-Afrika sinds de dagen van van Riebeeck (1653) gezien? En welke gevolgen heeft dat gehad voor de opkomst en voortgang van de zending?

Historische terugblik

De eerste 'niet-blanke' mensen die van Riebeeck aan de Kaap tegenkwam, waren de Khoi – vroeger wel Hottentotten genoemd. En al was de VOC (de Verenigde Oostindische Compagnie) volgens het kontrakt dat ze met de regering in Holland had gesloten, verplicht om de gereformeerde religie te verspreiden (vergelijk ook

NGB art. 36), tot aan 1790 ongeveer was er in Zuid-Afrika van zendingswerk vrijwel geen sprake. De Khoi kwamen pas voor het eerst met de zending in aanraking via zendelingen van het Londense Zendingsgenootschap als van der Kemp, Philip en Read. En dan zijn we al diep in de 19e eeuw. Waar lag dat gebrek aan zendingsijver bij de VOC maar ook bij de (Nederduits) Gereformeerde Kerk nu aan? Zeker, onder haar slaven heeft de VOC wel iets aan kersteningsarbeid gedaan – ik kom er nog op terug – maar het was toch minimaal.

Vaak wordt gezegd, en dat wel terecht, dat de VOC als handelsonderneming niet zo erg geïnteresseerd was in zending. Men was om economische redenen aan de Kaap; en de dominees die aanvankelijk aangetrokken werden, waren er om de blanken te bearen. En ook al behoorde van oudsher tot het takenpakket van de predikant in de Gereformeerde Kerk zendingswerk, in de praktijk kwam daar weinig van terecht. Hielden economische redenen de VOC tegen om veel aan zendingsarbeid te doen, waarom kwam de kerk zelf er niet aan toe? Vaak wordt het Calvinisme als zondebok aangewezen: de uitverkiezingsleer van het Calvinisme zou zending in de weg gestaan hebben. Maar ik zou hier toch het volgende tegen in willen brengen.

Het is nog maar de vraag hoe calvinistisch de Gereformeerde Kerk aan de Kaap was. Behalve remonstrantse invloeden onder de VOC-topambtenaren was er ook sprake van beïnvloeding vanuit de Nadere Reformatie onder de vrije burgers en boeren in het binnenland. In allerlei kerkbibliotheken in het binnenland zijn boeken van oudvaders als Brakel, Teelinck en zelfs Groenewegen aangetroffen. Zo calvinistisch ging het er dus aanvankelijk niet aan toe aan de Kaap. Ook het Calvinisme van de Hugenoten die in 1688 in Zuid-Afrika aankwamen, moet bepaald niet al te hoog worden aangeslagen; geen dordtse maar doodse orthodoxie voerde hier de boventoon, zo laat het meest recente onderzoek zien. Men kan moeilijk het Calvinisme tot zondebok maken van de dadeloosheid van de kerk op zendingsgebied. Het was er nauwelijks aan de Kaap.

Trouwens, juist de Nadere Reformatie in haar eerste fase bleek in Nederland zelf een vruchtbare voedingsbodem te zijn voor allerlei zendings-activiteiten (Voetius). Het is dan ook interessant de verbindingslijn te zien die er in de Nederduitse Gereformeerde Kerk getrokken kan worden tussen die Nadere Reformatie invloeden en de latere evangelische richting die door toedoen van Andrew Murray vooral tot stand kwam en die zich juist bijzonder heeft ingezet voor de zending. Verder hoeven een calvinistische uitverkiezingsleer en zendingsarbeid elkaar

niet te bijten; er worden nogal wat karikaturen getekend in de betreffende literatuur van de calvinistische visie op de predestinatie, vaak te wijten aan een gebrek aan kennis van theologische zaken.

De werkelijke reden achter het gebrek aan zendingsenthousiasme moet m.i. elders gezocht worden, namelijk in de visie die de blanken op de 'niet-blanke' bewoners van Zuid-Afrika hadden. Men voelde zich als europeese christenen ver verheven boven die onbeschaafde heidenen. Op geen enkele manier werd vermenging met hen mogelijk geacht. Ook de doop van de enkele bekeerling die er was, gaf geen toegang tot de vrij gesloten christelijke gemeenschap, waar europeese beschaving van meer belang werd geacht dan geloofsgemeenschap in de Christus. We moeten ons ook geen al te mooie voorstelling maken van het gehalte van geloofsleven bij voorbeeld in de Oost-Kaap of ook in Kaapstad zelf; algemeen wordt er gesproken van een treurig stemmend peil van geestelijk leven onder de blanken.

Deze europeese arrogantie werd nog versterkt door de economische belangen die men had. De Khoi, maar later ook zwarte stammen als de Xosa en de Zulu, werden voornamelijk als arbeiders gezien, waar men voortdurend een schreeuwend gebrek aan had – een van de meest kenmerkende en vormende factoren van de zuidafrikaanse geschiedenis.

De 'niet-blanken' werden economisch van belang geacht, maar verder waren ze van geen belang. Met harde hand werd het gezag over hen gehandhaafd; ze werden te vaak slecht en wreed behandeld. Al waren er hier en daar boeren die in hun huisgodsdienst-oefeningen ook de Khoi, en hun slaven, betrokken – als ze al gedoopt werden, toegelaten tot de kerk werden ze tot in de 19e eeuw niet. Doop van slaven kwam toch al weinig voor, omdat dat vrijlating zou betekenen volgens een besluit van de Synode van Dordt 1618-19, en dat was economisch natuurlijk niet in het blanke belang. De VOC heeft wel eigen slaven laten dopen, zij het hoofdzakelijk kleine kinderen en dat tegen plusminus 15 per jaar tussen 1665-1795. Maar ze werden nooit vrijgelaten; zo ver reikte het christelijke geweten niet. 'Niet-blanken' waren eerst economische eenheden, en daarna pas, tot op zekere hoogte, mede-geloofsgenoten. Trouwens, de boeren in het kaapse binnenland lieten maar hoogst zelden slaven dopen; grote zendingsijver is er onder hen niet te vinden geweest, net zo min als een goed ontwikkeld geestelijk leven.

Het laat zich verstaan dat men niet erg ingenomen was met de zendingspogingen onder de Khoi en de Xosa na 1795. In de Gereformeerde Kerk begonnen predikanten als H.R. van Lier

en M.C. Vos hun evangelikale invloed uit te oefenen en zendingswerk aan te pakken; overzeese zendelingen kregen langzaam aan toestemming om hun werk te beginnen. Maar er was weinig positieve medewerking van de kant van de blanken, die in de zendingsspanningen een bedreiging zagen voor hun welvaart. Potentiële arbeiders onttrokken zich aan de arbeidsmarkt en gingen in zogenaamde zendingdorpen wonen. Tussen 1795-1815 bij voorbeeld werden duizenden Khoi christen. En dat was tegen het zere economische been van de boeren.

Wel is het zo dat de visie van de meeste zendelingen typisch evangelikaal was: men konsentreerde zich op de te bekeren ziel van de Khoi, zwartman of slaaf; men beperkte zich welbewust tot het geestelijke leven, en liet de socio-politieke situatie waarin men leefde onaangeroerd. Voor werkelijke verandering van de situatie waarin men leefde overeenkomstig bijbelse voorschriften, was over het algemeen weinig oog. De 'niet-blanke' werd als een levende ziel gezien die een eeuwige toekomst had, maar zijn voorlaatste toekomst viel buiten het denkraam van de toenmalige zendelingen en zo ook buiten de zendingsarbeid, hoeveel goeds verschillende zendelingen ook in dit opzicht gedaan hebben. Pas veel later kwam er verzet op tegen slavernij, kwam er oog voor gelijkheid voor de wet ongeacht ras of kleur – engelse invloeden trouwens die door een opkomend Afrikaner nationalisme werden tegengestaan!

De vraag in hoeverre racisme al een negatieve invloed heeft uitgeoefend op de zendingssinzet van de blanken, laat ik hier rusten; het voert te ver en vraagt te veel ruimte om te beantwoorden.

Konklusie

Onze konklusie kan zijn dat zending de eerste eeuwen niet van de grond kwam in Zuid-Afrika als gevolg van de kijk die men had op de 'niet-blanke' mens: hij was primair een economische eenheid tot nut van de blanke. Wat dat nut bedreigde, werd tegen gestaan. De zending zag hen als mensen naar Gods beeld geschapen, zij het dat hoofdzakelijk hun ziel aandacht ontving. Maar ook dat was aanvaardbaar al voldoende voor vele blanken om zending tegen te werken; het vormde een economische bedreiging; al moet ook gezegd dat niet elke zendeling altijd met even veel takt te werk ging; zeker engelse zendelingen als Philip en Livingstone hadden een brits-arrogante houding tegenover de Boeren, wat, onnodig, veel kwaad bloed zette.

Inderdaad, zendingswerk wordt bepaald door de visie die men heeft op de mensen die men wil bereiken. Hoe zending er komt uit te zien, wordt in belangrijke mate bepaald door het mensbeeld dat zij er op na houdt.

Boekbespreking

K. Muller, Heerenveen

Titel: Informatieboekje 1991

Bij uitgeverij Buijten en Schipperheijn te Amsterdam verscheen onlangs het nieuwe informatieboekje voor de Nederlands Gereformeerde Kerken. Ds. K.H. de Groot uit Bunschoten-Spakenburg nam ook dit keer de redactie voor zijn rekening. Hij en de uitgever zorgden evenals voorgaande jaren voor een keurig verzorgde uitgave van 216 bladzijden, die te koop is voor de prijs van f 14,70.

Predikantsweduwen

In deze uitgave vinden we nagenoeg dezelfde rubrieken als in voorgaande uitgaven. Nieuw is echter de naamlijst van predikantsweduwen. Dat ik blij ben met deze vermelding spreekt vanzelf: in een vorige recensie vroeg ik erom. Het is goed dat de namen en adressen van ruim twintig predikantsweduwen nu beschikbaar zijn voor een groter publiek.

Alleen: de lijst, die ik als sekretaris van de predikantenkonferentie bezit, is zes namen langer. Ik vermoed dat de oorzaak van dit verschil gelegen zal zijn in het feit dat niet alle onder ons levende predikantsweduwen een relatie met de Stichting Emeritaatsvoorziening hebben.

Een paar kleinigheden

Een paar kleinigheden vielen mij op bij het doorbladeren van het informatieboekje.

Nog altijd wordt er in onze kerken gesproken over legerpredikanten, terwijl het beter is om te spreken over krijgsmachtpredikanten. Want sinds wij in ds. Louwerse ook een luchtmachtpredikant in onze kerken hebben kunnen we niet meer van alleen maar leger (= landmacht)predikanten spreken. In de lijst van theologische studenten staat ten onrechte de naam van R. de Haan vermeld. Deze student is volgens de overige en juiste gegevens namelijk al predikant van Kampen en zelfs zendeling in Zuid-Afrika!

De kerk van Ten Post wordt, in tegenstelling tot het voorgaande informatieboekje, nu zonder aantekening vermeld. Alsof er wat deze kerk betreft een keer ten goede heeft plaatsgevonden! De realiteit laat echter nog precies hetzelfde beeld zien als voorgaande jaren, nl. dat de kerk van Ten Post op geen enkele manier meedoet met het regionale en landelijke samenleven van onze kerken. De opmerking deze kerk is aangesloten bij re-

gio: Noord'' suggereert daarom meer dan waar is. De kerk van Alkmaar wekte mijn – wellicht begrijpelijke – nieuwsgierigheid met de naam (of afkorting) Coniba, en dat zonder verdere toevoeging. Waar zou dat nou voor staan?

De kerk van Apeldoorn blijkt over twee pastorale medewerkers te beschikken, die bij nader inzien twee pastorale medewerksters blijken te zijn!

Het statistisch overzicht

Het statistisch overzicht laat opnieuw een kleine achteruitgang in het totaal aantal leden zien: 39. Dit verlies is het resultaat van het vertrek van 180 doopleden en de komst van 141 belijdende leden.

Het is de moeite waard om in dit verband in het bijzonder te letten op de vertrekkende doopleden. Het overzicht laat zien dat in 1990 het totaal aantal doopleden met 956 is afgenomen. Als we dat totaal verminderen met het aantal dat openbare belijdenis van het geloof heeft afgelegd (445), vertrokken is naar het eigen kerkverband (189 – waarvan er blijkens een ander staatje 172 zijn aangekomen) en overleden is (7) houden we 315 doopleden over.

Deze doopleden zijn vertrokken naar een andere kerk, naar het buitenland, hebben zich onttrokken of zijn afgesneden. Zeker: daar staan 159 binnengekomen doopleden tegenover, maar dat neemt niet weg dat in één jaar 3% van de 'eigen' doopleden onze kerken, en soms zelfs het geloof, heeft verlaten. Schrijnender wordt het echter als we dit aantal eens vergelijken met het aantal geboortes. Dan zien we dat – wat 1990 betreft – tegenover 442 geboortes 315 kerkverlaters staan. Dat betekent dat tegenover 4 doopbedieningen 3 kerkverlatelingen stonden. Als we vervolgens eens veronderstellen dat het bij de 315 doopleden, die onze kerken hebben verlaten, gaat om jonge mensen tussen 20 en 25 jaar, hoe zou zich dit aantal dan tot het aantal geboortes tussen 1966 en 1971 verhouden? Helaas verschaffen de informatieboekjes uit die tijd niet de gegevens die we voor een dergelijke vergelijking nodig hebben. Maar zou ik er ver naast zitten als ik vermoed dat het aantal geboortes in die tijd 50% hoger heeft gelegen dan nu het geval is? Dan is het aantal geboortes in bv. 1970 ongeveer 650 geweest. En moeten we nu konstaten dat van de 650 baby's die in bv. 1970 de kerk werden binnengedragen er in 1990 315, dat is bijna 50%, eruitgelopen zijn. Dat moet aan het denken zetten!

Het jaaroverzicht

In het gebruikelijke jaaroverzicht van de hand van ds. De Groot overheerst de teleurstelling. Zo wordt 1990 ook omschreven: het jaar van de teleurstellingen.

Achtereenvolgens gaat het over de teleurstelling op internationaal-politiek vlak (Oost-Europa, Zuid-Afrika), dan over de teleurstellende ontwikkelingen in de verhoudingen tot andere kerken

(Geref. vrijgem. en Chr. Geref.) en tenslotte over de teleurstellende gang van zaken in onze eigen kerken. Wat het laatste betreft: De Groot doet dan op o.a. de kerkelijke praktijk ten aanzien van de toelating van de zusters tot het ambt. Ik citeer: Heel de discussie over de plaats van de vrouw, over de scheppingsorde en noem maar op: het lijkt een uitgemaakte zaak te zijn. De commissie die door de vorige landelijke vergadering benoemd was, kan niet klaar komen met haar werk. ... Het is niet ironisch bedoeld, maar je zou de indruk kunnen krijgen, dat de landelijke vergadering de verkeerde mensen heeft benoemd. Ze had beter de kerkeraden kunnen aanschrijven, die allang met deze zaak klaar zijn." De schrijver ziet als het grote probleem van onze kerken dat de meningen al vastliggen en dat het daardoor maar moeilijk tot een echt gesprek kan komen. Ik denk dat de Groot gelijk heeft. Ten aanzien van het wellicht aktueelste onderwerp van dit moment – de zusters en het ambt – gaat het er inderdaad op lijken dat standpunten van broeders en zusters, en ook van gemeenten, zich verhardden.

Maar: is dat ook niet de schuld van de kerken die het landelijke gesprek over deze materie zo lang mogelijk hebben uitgesteld? Ook in de kerken moet het ijzer gesmeed worden als het heet is. Indien de smid te lang wacht is het ijzer niet meer te buigen. Ik vrees dat het ijzer onder ons al aan het afkoelen is, dat wil zeggen: de maximale flexibiliteit om te luisteren naar de ander is – althans op dit punt – voorbij. De Groot kan wel klagen over de houding van sommige kerken die maar doorgaan met het openstellen van één of meer ambten voor zusters, maar hij zou op z'n minst ook kunnen klagen over de late reactie van het landelijke verband op een uit de kerken opkomende vraag! Ik denk dat onze kerken hun beurt voorbij hebben laten gaan toen zij op de Landelijke Vergadering van Wezep (1978/79) wel een appél tot de kerken deden uitgaan om niet over te gaan tot verkiezing en benoeming van vrouwelijke gemeenteleden in de kerkelijke ambten, maar tegelijkertijd weigerden een studiekommissie voor hetzelfde onderwerp in te stellen. Ik vermoed dat er toen een beweging op gang is gekomen waarbij de plaatselijke kerken in toenemende mate zelf de studie ter hand hebben genomen en tot een antwoord zijn gekomen. Sommige van deze kerken kunnen het nu niet meer kunnen opbrengen om op de resultaten van een te laat gestarte landelijke studie te wachten. Plaatselijke ontwikkelingen gaan nu eenmaal gewoon door als de kerken in landelijk verband te laat reageren. Anders gezegd: naast het landelijke gesprek is er ook het plaatselijke en gemeentelijke gesprek, en welke van die twee moet nu het zwaarst wegen?

Genoeg over dit informatieboekje! We rekenen er op dat het zijn diensten weer volop in de kerken kan bewijzen!

J. Meulink, Enschede

Als het dak lek is... Over kerkverlating en herstel van de kerk. Dr. A.J. Onstenk. Uitg. Kok Kampen. 71 blz. prijs f 14,90.

Wanneer het dak van je huis lek is, zul je dat misschien niet direct merken. Na enige tijd zie je echter toch tekenen van dat lekkende dak. Er komen wellicht wat kringen in het plafond, later strepen langs het behang totdat het water naar binnen drupt en tenslotte naar beneden stroomt.

Dit beeld van het lekkende dak gebruikt dr. A.J. Onstenk in zijn boek over kerkverlating en herstel van de kerk. Onstenk heeft anderhalf jaar lang artikelen uit kranten en tijdschriften verzameld, waarin de problemen van kerkverlating, ontkerkelijking, secularisatie en aanverwante verschijnselen aan de orde kwamen. Met dit materiaal ging Onstenk aan de slag als gewoon kerklid, zoals hij zelf schrijft. Hij trachtte zich op grond van deze gegevens een mening te vormen, signaleerde wat er fout is en zocht dus naar oplossingen. Het boek heeft dus niet de bedoeling een theologisch wetenschappelijke publicatie te zijn. Het doel van dit boek is om met elkaar in gesprek te komen. Het wil alleen maar discussiemateriaal leveren over het probleem van de kerkverlating. In het besef, dat hiermede de problemen niet opgelost zijn. Dat doel heeft de schrijver inderdaad bereikt.

Wat moet je doen als het dak van de kerk lek is? Je kunt potjes en pannetjes onder het lek zetten. Als voorbeelden daarvan noemt hij o.m.: benoemen van commissies, artikelen in kerkbodes, allerlei lokmiddelen (fiets-tochten, puzzelritten bv.), films of televisie uitzendingen, stunts in kerkdiensten, werkgroepen om kerkdiensten voor te bereiden, liturgie, de homiliek of de 'preekkunde', uitspraken van kerkelijke organen, politieke bedrijvigheid van de kerk, actiecomité's. Zijn conclusie is, dat er wat anders nodig is dan al die potten en schalen. Er is een nieuwe Reveil, bezieling en getuigen van die bezieling.

Daarna gaat hij in op de vraag hoe je dat lekke dak weer werkelijk dicht kan krijgen. Daarbij tekent hij aan, dat er geen recept of pasklaar middel is om de problemen van de kerk in een ommezen weg te krijgen. Bij de een zal de aanpak weer anders moeten zijn dan bij de ander. Het valt op, dat hij bij de middelen om het dak te dichten ook zaken noemt, die hij onder de lapmiddelen rangschikte. Zo noemt hij de kunst van preken, benoeming van commissies, verbetering van de liturgie.

Terecht wijst hij op de noodzaak van het huisbezoek, zowel door kerkeradsliden, pastorale medewerkers als wijkbezoekers/sters. De pastorale taak blijft een van de belangrijkste van een predikant. De gemeente moet een gemeenschap worden. We vergeten elkaar als kerkgemeenschap te vaak.

Hij doet verder tal van suggesties, waar we onze winst mee kunnen doen. Toch mis ik bij dat alles iets wat zeer belangrijk is. De unieke plaats van de Bijbel als Woord van God, maar ook de Openbaring van God. Het Evangelie, de blijde boodschap van heil en genade is de unieke mogelijkheid om het lek te dichten. Daarop wordt in dit overigens wel leerzame geschrift te weinig de nadruk op gelegd.

M. Vrijmoeth-de Jong, Zwolle

Vertel mij toch.../Nu dan, luister

T.M. Gilhuis: 'Vertel mij toch...' Bijbelse verhalen – nieuw gehoord. Illustraties: Liselot Ribbens, Uitgave: Kok, Kampen. Prijs f 27,50.

'Nu dan, luister' Bijbelse verhalen – nieuw gehoord. Een werk- en vertelboek. Illustraties: Liselot Ribbens, Uitgave: Kok, Kampen. Prijs f 32,50.

In 1988 verscheen de eerste druk van 'Vertel mij toch...' van drs. T.M. Gilhuis. Deze oud-voorzitter van de Unie 'School met de Bijbel' schreef dit boek om een bijdrage te leveren aan het vertellen van Bijbelse verhalen in het gezin, de kerk en op school. Het werk sloeg zo goed aan, dat er nu reeds een tweede druk is verschenen. Tevens schreef Gilhuis een tweede deel onder de titel 'Nu dan, luister'. Kort voor zijn onverwacht overlijden maakte hij de aanbieding van dit boek aan publiek en pers nog mee.

Geïnteresseerd

In de aankondigingen van het eerste deel, ruim twee jaar geleden, werd mijn interesse reeds gewekt. Het boek was geschreven voor iedereen, die zich bezig houdt met het vertellen van bijbelverhalen aan kinderen van 8-14 jaar: onderwijsgeevenden, leiders van kindernevendiensten en zondagsscholen, voorgangers in kerkdiensten en ouders. Nu er ook nog een tweede deel is verschenen, en ik het verzoek kreeg deze boeken te beoordelen, ging ik daar direkt op in, omdat ik zeer benieuwd was naar de inhoud. Gilhuis is de man, die bekend staat als de voorvechter van het christelijk onderwijs. Hij formuleerde de doelstelling van de christelijke school eens als 'het kind de heenweg leren naar God toe en de terugweg van God naar de naasten'. Daarmee gaf hij mijns inziens de essentie van het christelijk onderwijs weer.

Gezien zijn bekendheid met het christelijk onderwijs was ik benieuwd naar deze boeken, waarin hij per deel een dertigtal bijbelse verhalen heeft uitgekozen, om er in verhaalvorm zulke uitlegkundige notities bij te geven, dat het oude verhaal 'nieuw' gehoord wordt. Bovendien wordt elke uitleg gevolgd door een spiegelverhaal, waarin de bijbelse boodschap doorkomt en die aansluit bij het bevattingsvermogen en de leefwereld van het kind.

Vertellen

Een van de hoofddoelen van zijn beide boeken is het vertellen van de bijbelse verhalen te stimuleren. Zijn ervaring met de christelijke scholen had hem namelijk geleerd, dat het vertellen steeds meer in onbruik raakt. Voorlezen uit de kinderbijbel en kringgesprekken over een bijbels gegeven verdringen het echte vertellen van zijn vooraanstaande plaats op de christelijke scholen. Er wordt wel beweerd, dat wij in onze westerse wereld het luisteren en het vertellen veelal hebben verlerd. We hebben de verhalen van vroeger overboord gezet, omdat zij geen utiliteitswaarde hebben. Ze zijn voor onze economie, die wel van prijzen weet, maar niet meer van waarden, van geen belang. Het vertellen moet weer meer beoefend en in ere komen, want niets maakt op een kind zulk een indruk als een boeiend verteld verhaal. „Wij willen vertellen aan het volgende geslacht de roemrijke daden van de HERE” (Psalm 78:4).

Gedrongen tot schrijven

In beide boeken vertelt Gilhuis in het 'Woord vooraf' en de 'Inleiding' waarom hij ze heeft geschreven. Hij moest wel, omdat er in Nederland geen boek voorhanden is over 'nieuw en verantwoord vertellen over God'. Letterlijk schrijft hij: „Te vaak worden de bijbelse verhalen nog verteld alsof het de vaderlandse geschiedenis van Israël betreft. Verhalen van toen en daar, ver weg en lang geleden gebeurd. Maar ze zijn soms zo moeilijk te geloven voor nu en hier. Te zeer ook hangt men aan de letterlijke tekst van de bijbel, 'van koft tot koft'. Door zo met de bijbel om te gaan wordt veelzins een beeld van God ontworpen, waarin het kind als het ouder wordt en kritischer, niet de God van zijn leven kan ontdekken. „Veel vertellers volgen een traditie, die wel terugrijpt naar het verleden, maar niets geeft voor het heden”. De twee keer dertig verhalen zijn zo gekozen, dat ze illustratief zijn voor nieuw lezen en horen van de Bijbel. „Door een verrassende exegese – niet eerder in brede kring gehoord – en door een boeiend spiegelbeeld” helpen ze de vertellers af „van het lezen van de bijbel van koft tot koft in de slechte zin van het woord. Deze krijgen zicht op het beeldend karakter van het verhaal, voor zijn symboolgevoeligheid, voor het zien met het z.g. 'derde oog' (Hubertus Halbfas) en zullen hun oor te luisteren leggen naar nog ongehoorde vertellingen”. Het oogmerk van de verteller moet zijn de verhalen van vroeger voor het kind over te zetten naar hier en nu.

Het probleem

Uit bovenstaande is op te maken, dat Gilhuis bewogen was met de jongeren, die een christelijke school bezocht hebben, veel Bijbelse verhalen daar gehoord hebben en toch bij het ouder worden de HERE en Zijn kerk de rug

toekeren. Deze jongeren stellen dan kritische vragen, waarop ze vanuit hun christelijke opvoeding geen antwoord hebben. De gehoorde verhalen kunnen zij in hun leven niet toepassen. Ze hebben er niets aan. Dit probleem is niet nieuw. In het verleden schreef prof.dr. C.G. van Niftrik een boekje met de titel 'Het geloof der kinderjaren in de branding van het latere leven'. Deze hoogleraar stelt daarin de vraag: „Welke fouten maken wij bij het vertellen uit de Bijbel aan kinderen? Hoe komt het dat kinderen, die in hun jonge jaren geloven in de branding van de puberteit dat geloof verliezen? Hebben wij ze in onze verhalen een god voor ogen gesteld, die niet bestaat en die zich in de Bijbel ook anders openbaart?” Dan behandelt hij een drietal fouten, die veel gemaakt worden bij het vertellen aan kinderen uit de Bijbel. Gilhuis wil dezelfde kant op. Hij schrijft: „Zeker, geloof kun je niet overdragen. Dat kan alleen de Heilige Geest. Maar tot die overdracht kun je wel voorwaarden scheppen. En een ervan is: draag er zorg voor, dat er een brug ligt die de overgang van kind tot puber wat zijn ontwakend geloofsleven betreft, begaanbaar maakt”. Ook hij wijst beschuldigend naar de vertellers van bijbelverhalen – in zoverre deze er nog zijn – omdat zij de kinderen niet op de juiste manier over God hebben verteld. Zij hebben hen niet goed voorbereid op de tijd, dat ze de abstracte begrippen uit de Bijbel gaan begrijpen en de verbanden en realiteiten van het leven tot hen gaan doorringen. De tijd, dat ze kritische vragen gaan stellen over het al of niet bestaan van God, het lijden, de zin van het leven, ziekte, dood en het nut van geloven.

De oplossing

Van Niftrik waarschuwt in zijn boekje geen eenzijdig beeld van God en de Here Jezus te tekenen bij het vertellen*. Gilhuis ziet de oplossing van het probleem meer in de letterlijke tekst van de Bijbel zelf liggen. Er zijn zoveel verhalen, waarmee we in wezen geen raad weten, als we ze letterlijk nemen. Daarom vertellen we ze maar oppervlakkig, onbewogen en als een verhaal, dat lang geleden en ver weg is gebeurd. Wat moet je ook met al die onschuldige dieren, die in de zondvloed verdrinken, met al die jongetjes die in de Nijl gegooid worden en met de onschuldige kinderen van Bethlehem? Hoe kan God Abraham nu gebieden zijn zoon te slachten en hoe kan Simson nu in de nacht met twee stadspoorten op zijn rug 64 km lopen? Zo zijn er eindeloos veel vragen te stellen bij de verhalen uit de Bijbel. Zonder uitleg blijven de vragen bestaan en daarom is exegese nodig. Verhalen vertellen aan kinderen zonder ze goed en duidelijk uit te leggen, is inderdaad verspilde moeite. Veel moderne kinderbijbels doen dit echter wel. Men vindt dat het Woord zelf moet spreken. De kinderen kunnen er dat-

gene van oppikken, wat ze begrijpen en zelf hun conclusies uit trekken. Naar mijn mening is dit onjuist. Want voor kinderen is zulk een uitleg dringend nodig, omdat ze nog weinig kennis van en inzicht in de Bijbel hebben. Daarom is een juiste exegese van elk bijbelverhaal, dat verteld wordt een dringende noodzaak.

De verteller zal zich bewust moeten worden van de bedoeling van het verhaal. Waarom staat het verhaal in de Bijbel en wat heeft het ons te zeggen? Terecht wijst Gilhuis erop, dat kinderen soms feilloos kunnen navertellen, hoe een bepaalde persoon uit een benarde situatie werd gered of iets wonderlijks deed, terwijl ze de link naar hun eigen leven of situatie niet kunnen leggen. Naast de juiste uitleg kunnen ook spiegelverhalen een schakel vormen tussen het behandelde verhaal en het kind. Het bijbelverhaal kan daardoor dichter bij het kind worden getrokken.

De nieuwe exegese

Voor een niet-theoloog als ik is het moeilijk te onderkennen, wat Gilhuis bedoelt met een nieuwe exegese, een nieuw lezen en horen van de Bijbel. Wat bedoelt hij met het hangen aan de letterlijke tekst van de Bijbel en het lezen van koft tot koft in de slechte zin van het woord? Welke theologische gedachte zit er achter de begrippen symboolgevoeligheid en het zien met het z.g. 'derde oog'?

Bij de opvatting van Gilhuis over de Bijbel zet ik een vraagteken. Het begin van de Bijbel is volgens hem geïnspireerd door de Babylonische mythologie, Kaïn en Abel zijn mogelijke representanten van een landbouwers- en herderscultuur, de feiten van het verhaal van David en Goliath zijn onbetrouwbaar en het boek Jona beschrijft een parabel. God wordt in de Bijbel weergegeven, zoals het volk Israël Hem in de loop der tijden zag. Eerst zien ze Hem voornamelijk als een krijgsgod, langzamerhand verschuift het beeld naar een andere voorstelling. De Bijbel is zo niet het boek, waarin God zich openbaart, maar waarin mensen beschrijven hoe zij zich Hem voorstellen. Past bij deze schriftopvatting nog wel het geloof in de inspiratie van de Bijbel door de Heilige Geest?

Bij het lezen van beide boeken heb ik soms met verbazing en soms met ontzetting kennis genomen van de voor mij vaak nieuwe, maar wel vrij willekeurige exegese van verschillende verhalen. Sommige uitleggingen vind ik bijbelgetrouw en bekend, andere om over na te denken, maar vele onaanvaardbaar op grond van de schriftgegevens, waarmee ze in strijd zijn.

Pedagogisch-didaktische bezwaren

Niet alleen op theologisch gebied wil ik kritische noten plaatsen bij de boeken van Gilhuis. Ook een pedagogisch bezwaar kwam hoe langer hoe meer

bij mij boven betreffende de spiegelverhalen. Deze verhalen zijn dikwijls genomen uit de literatuur. Enkele voorbeelden zijn: Elie Wiesel, Coert Poort, Willem Wilink, Clara Asscher-Pinkhof en Mies Bouhuys. Het is de bedoeling van deze verhalen dat zij een bepaald aspekt van het bijbelverhaal verduidelijken. Bezwaarlijk vind ik, dat veel van deze verhalen een zeer negatief beeld geven van de menselijke samenleving. Wreedheden, onbegrip, oorlog, bedrog, martelingen en alles wat in de wereld plaatsvindt onder de mensen wordt aangrijpend weergegeven met de bedoeling de jongeren ervan te overtuigen, dat zij zich moeten inzetten voor vrede, gerechtigheid en heelheid van de schepping. Ik vind het onjuist kinderen van 8-14 jaar te overspoelen met de ellende

van deze wereld. Over het algemeen krijgen zij door middel van de televisie, andere media en het onderwijs daarvan al meer dan genoeg te horen en te zien. Het wanhoopsgevoel en het 'niet meer zien zitten' komt bij jongeren veel voor en werkt zeer negatief op hun ontwikkeling en schoolprestaties. Hoop en idealisme zijn gevoelens, die bij jongeren horen en die hen helpen vormen tot evenwichtige volwassenen. Een enkel spiegelverhaal uit deze boeken is positief gestemd en kan aan de vorming van een idealistisch levensgevoel wel meewerken, maar het merendeel is deprimerend. Verder is een didaktisch bezwaar tegen de meeste spiegelverhalen, dat zij voor de bedoelde kinderen van 8-14 jaar te moeilijk zijn. In het tweede deel heeft Gilhuis trouwens de leeftijd van de groep, waarvoor deze verhalen

verteld kunnen worden al opgetrokken tot 10-14 jaar. Maar ook dat heft mijn bezwaar niet op. Bij verschillende verhalen ligt het abstraktienivo zo hoog en is het punt van vergelijking met het bijbelverhaal zo symbolisch, dat het heel moeilijk zal blijken, dit aan jongeren over te dragen. Een tweede punt is, dat slechts een aspekt van het bijbelverhaal in een spiegelverhaal kan worden uitgewerkt. Soms is de vergelijking met het bijbelse gegeven heel moeilijk te vinden, soms slaat het vrije verhaal op een ondergeschikt punt van het bijbelverhaal, terwijl de essentie van de bijbelse boodschap van het verhaal niet naar voren komt. Hieruit blijkt weer eens dat het zeer moeilijk is goede opstapverhaaltjes en spiegel- of resonansverhalen bij de Bijbel te vinden.

Geen aanbeveling

Uit bovenstaande zal het wel duidelijk zijn, dat ik deze werken van Gilhuis niet kan aanbevelen. Om een verhaal dicht bij een kind te brengen is het niet nodig zich te bedienen van een nieuwe exegese. Een vader, moeder, onderwijzer of clubleider, die het verhaal zelf doorleeft en betrokken is bij de gebeurtenissen, die hij of zij doorgeeft, vertelt het verhaal altijd zo, dat het kind het als belangrijk voor het hier en nu ervaart. Misschien ligt in dit gegeven wel het begin van het antwoord op het probleem, dat Gilhuis noopte deze boeken te schrijven. Want om een bijbelverhaal doorleefd te vertellen, moet de verteller het verhaal zelf geloven en belangrijk vinden. Beide boeken zijn mooie uitgaven met ongeveer 250 bladzijden in een hardkartonnen band. Mede dankzij de illustraties zien zij er zeer aantrekkelijk uit.

* Wie regelmatig aan kinderen verhalen uit de Bijbel moet vertellen, raad ik aan dit kleine, prettig te lezen boekje eens uit een bibliotheek te halen om het even door te lezen en te overdenken.

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

De Dingen hebben hun Geheim

A. van den Beukel. *De Dingen hebben hun Geheim*. Gedachten over Natuurkunde, Mens en God. Ten Have, Baarn. 1990. 190 pp. f 24,90.

Van de paar honderd boeken, die vorig jaar tot mijn leesmenu hebben behoord, is er geen geweest dat ik met groter plezier gelezen heb dan dit boek, geschreven door een hoogleraar Natuurkunde aan de Technische Universiteit Delft. Sinds ik het uit heb heb ik al menig andere lezer ontmoet; zonder uitzondering bleek iedereen heel positief over dit boek.

Dit wordt met andere woorden een zeer lovende recensie! Want het is een heel boeiende wereld, voor velen van de lezers onbekend, die in Van den Beukels boek opengaat. De schrijver laat ons in een aantal hoofdstukken aan het begin een 'indruk' opdoen hoe

Neem nou onze toekomst

Clichés zijn er om te vermijden. Maar daarom is het nog wel waar, dat wie de jeugd heeft...enzovoorts. Daarom al die aandacht voor de jeugd in het ND. En dat is voor een christelijke krant meer dan een vage wissel op de toekomst. Want: „Gij zult het uw kinderen inprenten...”

Elke dag vinden kinderen en jongeren wel iets van hun gading in de krant. Of het nu gaat om het dagelijkse vervolgverhaal, Kort en Klein, het wekelijkse bijbelrooster, de zaterdagse Jeugdvariant of Qua Jong. **Soms is minder meer.**

Ja, ik wil graag eens op m'n gemak kennismaken met het Nederlands Dagblad. Bezorgt u mij de krant daarom vier weken voor slechts f 12,50.

Naam:

Straat:

Pc/plaats:

Telefoon:

Bank/giro:

Deze bon in een open envelop zenden aan: Nederlands Dagblad, antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld. Een postzegel is niet nodig. Bellen mag natuurlijk ook: 03420-10720 (afdeling abonneeservice). OP

Nederlands Dagblad

Gereformeerd gezinsblad

het in de wereld van de natuurwetenschappen toegaat. Vervolgens spreekt hij over de vraag: kun je (als natuurkundige) in deze tijd nog in God geloven?, een vraag die hij positief beantwoordt. In dat tweede gedeelte van het boek (mijn onderverdeling, overigens) is een aantal 'getuigen' opgenomen, die hem de weg naar het geloof hebben gewezen en hebben geholpen dat later niet meer kwijt te raken. In het vermelden van deze 'getuigen' komen meer dan indrukwekkende beschrijvingen naar voren.

Wat betreft de wereld van de natuurkunde, hoofdstuk een vertelt al dat dat een aparte wereld is. 'Het is koud in Delft' is de titel van dat hoofdstuk. Hij spreekt over „het Delftse huwelijk” en de problemen die opdoemen bij „de overwaardering van het verstand ten koste van het hart”, de „beroepsdeformatie waaraan weinig beoefenaars van de exacte wetenschappen geheel ontkomen”. (p. 13). Al in dat eerste hoofdstuk gaat het om de wijze waarop natuurwetenschappelijke publicaties pogen te spreken van een 'objectieve werkelijkheid'. In het volgende hoofdstuk gaat de dagelijkse gang van zaken in het wereldje van de natuurwetenschappen, over de druk om te presteren, de concurrentie. Het gaat daarbij om een „wereld van mensen, aan wie niets menselijks vreemd is” (27). Aan de orde komen momenten van geluk en van frustratie. Dat alles komt op de niet-ingewijde lezer over als een zeer authentiek portret. Vervolgens gaat de schrijver in op ontwikkelingen binnen de natuurkunde: waar is men aan bezig, waarom en hoe? Portretten worden al doende getekend; we ontmoeten mensen als Newton, Pascal, beiden levend in de zeventiende eeuw, en de twintigste-eeuwers Einstein, Hawking, Simon v/d Meer (de Nederlandse natuurkundige die een aantal jaren geleden de Nobelprijs ontving) en – korter – ook anderen. In het nadenken over de werkelijkheid gaat het om vragen als: wat is objectiviteit?, kun je wel stellen dat we iets objectief kunnen kennen?, etc. Er is een paragraaf met dezelfde titel als het boek, 'De dingen hebben hun geheim' (72 v.). In duidelijke taal, die ook voor deze volstrekte leek te begrijpen was, wordt gerept van de activiteiten, de methoden en de benaderingen in de hedendaagse fysica. Ook wordt er stelling genomen; de schrijver bevestigt bepaalde opvattingen, van andere neemt hij duidelijk afstand. 'Bescheidenheid' en 'nederigheid', in ons denken over ons kennen, blijken bij hem belangrijke woorden. Er blijken wel collega's te zijn die minder 'nederig' spreken... Zoals de schrijver in de ondertitel van zijn boek al aangeeft bevat dit boek dus (heel wat) „gedachten over natuurkunde”.

In (wat ik zelf ervoer als) het tweede deel van het boek gaat het nadrukkelijk in op 'vragen over God'. Dat begint

met een hoofdstuk 'Vier Fysica en God' (heel boeiend!), gevolgd door een hoofdstuk 'Fysica: een weg naar God?' (eveneens erg de moeite waard). Dan een hoofdstuk over het leveren van een (natuurkundig) bewijs, de mogelijkheden en beperkingen in zo'n aanpak. „De basis van de natuurwetenschap is de evidence, het bewijsmateriaal dat wordt aangedragen door de waarnemingen van de onderzoekers. Deze rapporteren de resultaten van hun experimenten in de vorm van publikaties, zij getuigen van hun ervaringen.” (124).

Daarna komt Van den Beukel tot dat monumentale hoofdstuk 'De Getuigen'. Dat zijn twee leermeesters en zijn vader. Daar worden mensen voor ons neergezet, die de schrijver ertoe hebben gebracht te geloven in de werkelijkheid van het geloof. Het zijn heel fijnzinnige portretten, twee kort en één („mijn vader”) aanzienlijk langer. Het lezen van die bladzijden kan werken als 'tegengif' tegen even knap negeerde 'christenen' in het werk van Maarten 't Hart. De integriteit van elk is zo vanzelfsprekend boven alle twijfel verheven dat men wensen mag ook zelf (veel) van zulke mensen te ontmoeten.

In het tiende hoofdstuk wordt 'de weg van de natuurkunde' vergeleken met 'de weg van het geloof'. Hoofdstuk 11 heeft als titel 'Kruispunten'. Het gaat daar over je geloof in het wezen van de werkelijkheid.

Afsluitend concludeer ik dat het een voorrecht is om dit boek te mogen lezen. Een paar keer had ik wel kritiek; een paar passages (b.v. pp. 76 vv.) hadden, wat mij betreft, er buiten mogen blijven. Van den Beukels visie op (het gezag van) de Bijbel zou ik hem niet geheel nazeggen. Maar dat daar gelaten, wat wordt ons in dit boek veel wetenswaardigs, en veel stof tot nadenken, geboden! Het is mijn hoop dat het boek veel lezers zal krijgen, ook in onze kring. Het zou een prima boek zijn voor gesprekskringen, lijkt me, mits er wat mensen zijn die dit verantwoord kunnen inleiden.

Daar komt voor mij persoonlijk nog iets bij. Het is de laatste jaren mijn lot geweest nogal wat boeken over New Age te moeten lezen. Daarbij kwam ook een aantal natuurkundigen voor het voetlicht, die met een (voor mij oncontroleerbaar) beroep op ontwikkelingen in hun vak allerhande okkulte en gnostieke zienswijzen aanprijzen. Na het lezen van een stel (pseudo) wetenschappelijke 'witte ravenpockets' – van de Capra's van deze bedeling – is het een verademing dit boek te lezen. Hier helpt een degelijke wetenschapper ons leken om enig inzicht te krijgen in wat er in de wereld van de natuurkunde gebeurt. We worden niet gepaaid om, door 'de nieuwe fysica' verblind, in wat voor 'kosmische handelswaar' dan ook te geloven. We mogen wat inzicht krijgen in de manier waarop natuurkundigen proberen 'de fysische werkelijkheid' te ver-

staan. Een fysicus als Van den Beukel kom ik heel wat liever tegen dan zo eentje, die zich net in goeroe-kleding heeft gestoken.

Ik hoop dat Van den Beukel doorgaat met schrijven. Tegelijk denk ik – en dat is als groot compliment bedoeld – wat móet hij na dit boek nu eigenlijk gaan schrijven? Er is al zoveel gezegd, en op zo'n niveau, dat het hem niet zal meevallen deze prestatie te evenaren. Samengevat: u zou dit boek eens moeten aanschaffen, lezen en met anderen bespreken.

Ned. Geref. Kerk van Amsterdam-Centrum

Ds. G.J. Zwarts, predikant te Katwijk, heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

Ned. Geref. Kerk van Gameren/Haaften

In verband met de vergrijzing, de terugloop van het ledental en de moeilijke verzorging van de kerk van Gameren/Haaften op 31 maart jl. opgeheven.

De kerkeraad van Leerdam heeft zijn bereidheid uitgesproken om de geestelijke verzorging van de leden van Gameren/Haaften, die Nederlands Gereformeerd willen blijven, zo optimaal mogelijk voort te zetten. Intussen zijn de meeste leden van Gameren/Haaften naar de kerk van Leerdam overgegaan.

E.e.a. heeft de goedkeuring van de vergadering van de Ned. Geref. kerken in de regio Dordrecht-Gorinchem, gehouden op 4 maart jl. te Slidrecht.

Ned. Geref. Kerk van Wezep

Alle abonnee-nummers van Wezep zijn onlangs veranderd van een 4-cijferig nummer in een 5-cijferig door voor de bestaande nummers het cijfer 6 te plaatsen. Het netnummer van Wezep, t.w. 05207, is ongewijzigd gebleven.

Beroepbaarstelling

De vergadering van kerken in de regio Arnhem heeft kandidaat D.A. Lagewaard beroepbaar gesteld. Zijn adres is: Nieuwe Maanderbuurtweg 240, 6717 BA Ede. Tel.: 08380-36711.

Vereniging Steun Oost Soemba (SOS)

De vereniging SOS (Steun Oost-Soemba) hoopt op zaterdag 25 mei a.s. haar jaarvergadering te houden. Deze zal plaats vinden in Restaurant 'De Eenhoorn', Kon. Wilhelminalaan 33 te

Amersfoort (t.o. het station), aanvang 13.30 uur.

Voor de pauze zullen de huishoudelijke zaken worden behandeld en na de pauze hoopt Ds. C.A. Versluis een inleiding te houden over de zendingsproblematiek van de Ned. Geref. Kerken, getiteld: „Alléén Christus”, of: „Oók Christus?” Leden en niet-leden zijn van harte welkom!

Adreswijziging

Het adres van ds. H. van Ommen, emeritus-predikant van Hattem, luidt thans: Vervoornstraat 110, 3882 XR Putten. Tel.: 03418-61293.

Ned. Geref. Kerk van Langerak

In afwijking van Het Informatieboekje 1991 luidt het adres van de scriba: W. van Aken, Fuutlaan 8, 2964 DC Groot Ammers. Tel.: 01842-2468.

Ned. Geref. Kerk van Apeldoorn

In afwijking van het Informatieboekje 1991 worden de ochtenddiensten gehouden in de Tabernakelkerk, Waalstraat 2 te Apeldoorn-zuid met als aanvangstijdstip: 9.00 uur, dit i.v.m. verbouwingsactiviteiten van de Samuëlkerk van de Chr. Geref. Kerk, waardoor zij ook van de Tabernakelkerk gebruik maken.

1990. Binnen enkele maanden was deze uitverkocht. Inmiddels is de tweede druk beschikbaar. Vrijwel iedere kerkelijke gemeente kent onder haar leden mensen met een verstandelijke handicap. Of zij ook echt *gekend* worden is de vraag. Te veel worden mensen met een verstandelijke handicap gezien als voorwerp van zorg, te weinig als volwaardige gemeenteleden.

Hoe vaak gebeurt het niet dat er een zekere weerstand overwonnen moet worden om hen tegemoet te treden? Ook blijkt vaak, dat ambtsdragers niet weten om te gaan met de gevoelens van ouders, die een kind met een verstandelijke handicap hebben.

De brochure geeft informatie en suggesties over hoe het wel zou kunnen, zowel in pastoraal als diakonaal opzicht. Ook is er aandacht voor de wijze waarop de kerk mensen met een verstandelijke handicap kan betrekken bij de activiteiten van de kerkelijke gemeente.

Mensen met een verstandelijke handicap: zij horen erbij!

De brochure is uitgegeven door en verkrijgbaar bij:

– de oudervereniging 'Philadelphia', Postbus 85278, 3508 AG Utrecht, telefoon: 030-363738.

Geestelijke Stromingen (Bezinning)

Van het christelijk onderwijsblad BEZINNING, dat vanuit een bijbelse visie voorlichting wil geven over actuele ontwikkelingen rondom het christelijk onderwijs, zijn twee vervolgnummers verkrijgbaar over het thema: GEESTELIJKE STROMINGEN.

Dat betreft een nieuw kennisgebied in

het basisonderwijs waarbij leerlingen in aanraking komen met niet-christelijke godsdiensten als de islam, het hindoeïsme, het boeddhisme en stromingen als humanisme, marxisme en feminisme.

In nogal wat lesmateriaal over geestelijke stromingen, ook in uitgaven die op sommige christelijke scholen in gebruik zijn, wordt ook het christelijk geloof behandeld alsof het één van de vele geestelijke stromingen is. Soms stellen de schrijvers dat alle godsdiensten gelijkwaardig zijn. Dat kan leiden tot het opgaan van het godsdienstonderwijs in geestelijke stromingen.

Sommige docenten godsdienst pleiten daarvoor. In de themanummers van BEZINNING wordt vanuit een bijbelse visie het relativeren van het Evangelie van Jezus Christus afgewezen. Verder worden in de themanummers de doelstellingen, de inhoud en de kenmerken van geestelijke stromingen behandeld. Ook lesmateriaal voor geestelijke stromingen wordt beoordeeld. Het is van belang zich op de hoogte te stellen van de invloed die uitgaat van dit nieuwe kennisgebied.

De themanummers over geestelijke stromingen zijn te bestellen door in totaal f 4,- over te maken op girorekening 2974537 t.n.v. Adm. BEZINNING te Amersfoort met vermelding: nummers geestelijke stromingen.

Het Centrum Voorlichting Christelijk Onderwijs, uitgeefster van BEZINNING, is gaarne bereid lezingen te verzorgen op gemeenteavonden over onderwerpen als New Age, de invloed van het occultisme, geestelijke stromingen en de betrouwbaarheid van de Bijbel (telefoon: 03420-14479).

Nederlandse protestantse kerkdiensten in Zwitserland

Op zondagen in:

Tenero 09.00 uur Camping Tamaro aan het meer

2e zondag in juli t/m 2e zondag in augustus

Locarno (Muralto) Evangelische Kirche, Via Sciaroni

10.45 uur Alle zondagen in juli en augustus

Locarno 19.30 uur Evangelische Stadtmission, Via S. Franscini, hoek Via G. Cattori

Alle zondagen in juli en augustus

Tijdens de kerkdiensten in Muralto is er oppas voor uw kinderen.

De kerk en mensen met een verstandelijke handicap

„De kerk en mensen met een verstandelijke handicap” is de titel van een nieuwe, gezamenlijke brochure van de oudervereniging 'Philadelphia' en diakonale en pastorale organen van een aantal kerken. De brochure is een handreiking voor ambtsdragers en vrijwilligers bij hun contacten met mensen met een verstandelijke handicap, hun ouders, broers en zussen. De lezerskring hoeft zich echter niet tot ambtsdragers en vrijwilligers te beperken.

De eerste druk verscheen in november

Op 6 mei 1941 traden onze ouders

C. ROTH

en

E.C. ROTH VAN DEN HOEK

in het huwelijk.

In de kerkdienst op die dag sprak Ds. C.P. Boodt van Leerdam over de bede "dat Uw ogen open zijn nacht en dag over dit huis".

Op 6 mei 1991 is dat 50 jaar geleden.

We willen dit D.V. zaterdag 11 mei als familie dankbaar gedenken in "Onse Bliscap", Bergweg 16 te Amerongen.

Steenwijk: KEES en INEKE

Niels, Roeland, Mark, Otto

Enschede: Pim en Albertje, Geke

Steenwijk: Erica en Henk

Culemborg: WIM †

Zwartsluis: ELLY en TON

Corine, Paula, Sylvia, Wilfred

Amersfoort: CILVIA en MEINDERT

Evelien, Ben, Karin, Irene, Loes,

Ellemieke, Huibert, Alies, Wilco

Culemborg: ALIE en GERRIT

Arriën, Maaïke, Christian, Ingrid

Sliedrecht: GERTJAN en HANNIE

Els, Mannin, Corné, Chris, Lydia

Geldermalsen: INEKE en CEES

Arno, Paul, Jeroen

Culemborg: LOUIS en PATRICIA

Bachlaan 38, 4102 BS Culemborg.